

מחברי התכנית חברי וועדת המשנה לחטיבת הביניים:

- ד"ר חוה תדהר - הטלויזיה החינוכית הישראלית ומרצה לתקשורת בחינוך אוניברסיטת בר-אילן - יו"ר
- חיה רגב - מנהלת גף לימודי חברה, האגף לתכניות לימודים, משרד החינוך והתרבות - מרכזת
- רחל אסתרקין - תסריטאית, במאית, מרצה בחוג לקולנוע באוניברסיטת ת"א וב"מעלה"
- דורית באלין - מורה לקולנוע בתיכון ובסמינר לוינסקי, מדריכה ארצית לקולנוע ולטלויזיה, משנת תשנ"ג מפמ"ר תקשורת וקולנוע
- הלגה קלר - מרצה לחינוך לקולנוע ולטלויזיה, מדריכה ארצית בשנים תשמ"ז - תשנ"א

חברי הוועדה לחינוך לצפייה:

- ד"ר יעקב מלכין - יו"ר, גב' אורה בן-יוסף - מרכזת, גב' רחל אסתרקין, גב' דורית באלין, גב' נועה חרפ"ק, מר אוריאל כהן, ד"ר דפנה למיש, ד"ר אליעזר מרכוס, מר חאלד עזיזה, מר ענר פרמינגר, גב' הלגה קלר, ד"ר חוה תדהר.

קראו והעירו:

- ד"ר שלמה בן-אליהו, גב' אורה בן-יוסף, מר אוריאל כהן, ד"ר דפנה למיש, מר רחמים מלמד, מר ענר פרמינגר

עריכה לשונית: אילה בלאנדר

תוכן העניינים

חלק א: התפיסה הרעיונית של התכנית

- 1 א. מבוא: חינוך לצפייה בטלוויזיה ובקולנוע – לשם מה? כיצד?
- 5 ב. מטרת התכנית
- 6 ג. העקרונות המרכזיים של התכנית
- 8 ד. המלצות לדרכי הוראה ולהכנסת חמרי למידה
- 10 ה. אוכלוסיית היעד
- 13 ו. כישורי המורים

חלק ב: פירוט נושאי התכנית

- 14 א. מבנה התכנית
- 16 ב. פירוט היעדים על פי ההיבטים השונים בנושאי התכנית
- ג. נושאי התכנית:
 - 18 נושא 1 – הבדיון בטלוויזיה ובקולנוע
 - 27 נושא 2 – אקטואליה, חדשות ותעודה בטלוויזיה ובקולנוע
 - 32 נושא 3 – ספורט בטלוויזיה ובקולנוע
 - 35 נושא 4 – מוסיקה בטלוויזיה ובקולנוע
 - 39 נושא 5 – הפרסומת בטלוויזיה ובקולנוע
 - 43 נושא 6 – תכניות מיוחדות בטלוויזיה
- 49 ד. הצעות לפעילויות

משרד החינוך והתרבות

המזכירות הפדגוגית

המינהל הפדגוגי

האגף לתכניות לימודים

חינוך לצפייה בטלוויזיה ובקולנוע

תכנית בחירה לחטיבת הביניים

בבית הספר הממלכתי, הממלכתי דתי והערבי

תל

ירושלים התשנ"ג

מהדורה ראשונה

חלק א: התפיסה הרעיונית של התכנית

א. מבוא

חינוך לצפייה בטלוויזיה ובקולנוע – לשם מה? כיצד?

שאלות אלה מעסיקות את מערכות החינוך בעולם המערבי במחצית השנייה של המאה ה-20, ובעשור האחרון אף בישראל.

אנו חיים בעידן, שבו אמצעי התקשורת השונים מציפים אותנו בהיצע אדיר. שפע התכניות והסרטים הסובב אותנו מכתוב לנו את סדר יומנו הפרטי והציבורי, ומשפיע על דרכי החשיבה שלנו ועל ערכינו. אמצעי התקשורת החזותיים חודרים לכל פינה ולכל תחום של חיינו ומהווים מקור עשיר ומגוון של מידע, תרבות ובידור. הטלוויזיה והקולנוע פונים אל כלל האוכלוסייה בשפה אור-קולית, המובנת לכולם. למציאות זו השלכות רבות על עיצוב אישיותנו ודמותנו הלאומית. מצד אחד, מתגבשת תרבות אוניברסלית, והעולם נעשה "כפר קטן" כדברי מרשל מקלוהן¹. מצד אחר, מבחר התכניות שהטלוויזיה בכבלים מציעה בו-זמנית, מאפשר לכל צופה להרכיב לוח משדרים אישי, השונה מזה של רעהו. למציאות זו יש השפעה רבה על ילדים, הנחשפים משחר ילדותם לטלוויזיה. בתקופה שלפני כניסתם למערכת החינוך הרשמית משמשת עבורם הטלוויזיה (בעיקר), אמנם לא פורמלית, כתכנית הלימודים הראשונה². בהמשך היא מקבילה למערכת החינוך הרשמית ואף משולבת בתוכה, ובהתבגרם היא מהווה מקור מרכזי למידע ולבידור.

מערכות החינוך בעולם המערבי ובישראל הגיעו להכרה, שאין הן יכולות להישאר אדישות להשפעה העצומה של אמצעי התקשורת על הילדים ועל בני הנעורים, ולכן עליהן להקנות לתלמידים כלים לצפייה נבונה וביקורתית בטלוויזיה ובקולנוע.

1. Marshal McLuhan & Bruce R. Powers (1989), *The Global Village: Transformations in the world life and Media in the 21st Century*, Oxford University Press

2. Nil Postman & C. Weingartner (1979), *Teaching as a Subversive Activity*, Penguin

1. חינוך לצפייה בטלוויזיה ובקולנוע – לשם מה?

* **מקור למידע.** בימינו, אמצעי התקשורת לסוגיהם מהווים עבור האוכלוסייה הבוגרת מקור מידע מרכזי ברוב תחומי החיים. כדי להפיק את מירב התועלת יש לעורר בתלמידים מודעות לעובדה זו. יש לראות באמצעי התקשורת מקור ללימוד ולהעשרה תרבותית ולהקנות לתלמידים מיומנויות מתאימות להפקת מידע מהם.

* **כלי לפיתוח חשיבה ביקורתית.** הטלוויזיה והקולנוע מציעים לקהל הצופים מגוון של תכניות וסרטים. החינוך לצפייה צריך להקנות לתלמידים כלים וקריטריונים המבוססים על ידע, נורמות ערכיות וטעמים אסתטיים, לשם בחירה והערכה של התכניות השונות. כמו כן, חשוב להקנות לתלמידים יכולת הבחנה במסרים האידיאולוגיים הישירים והסמויים הטמונים בתכניות ובסרטים, ולפתח אצלם מודעות והבנה למניעיהם בעת הצפייה בהם.

* **כלי לפיתוח הטעם האמנותי.** אמצעי התקשורת מפגישים את התלמידים עם יצירות אמנות ותרבות מגוונות. במסגרת החינוך לצפייה יש ללמד את התלמידים את שפות אמצעי התקשורת האור־קוליות, כדי שבינו באילו אמצעים טכניים ואמנותיים משתמשים היוצרים להעברת תכנים, חוויות ומסרים. כך תעמיק הנאתם של התלמידים מהצפייה ותגבר יכולתם להעריך ולשפוט את התכניות השונות גם מההיבטים האמנותיים.

* **כלי לחינוך לדמוקרטיה.** אמצעי התקשורת בחברה דמוקרטית מפגישים את התלמידים עם מגוון של דעות, ערכים והשקפות פוליטיות. על החינוך לצפייה לכוון למטרות אחדות: להצביע על חשיבותם בחברה הדמוקרטית של אמצעי התקשורת בכלל והתקשורת האור־קולית בפרט; להביא להכרה בלגיטימיות של הבעת דעות שונות ושל פרשנות אישית; לפתח סובלנות לדעות חריגות ולעודד הבעת דעה אישית.

2. חינוך לצפייה בטלוויזיה ובקולנוע – כיצד?

בשלבם הראשונים חדרו "לימודי המדיה" לבית הספר בעקיפין, באמצעות מקצועות הלימוד המסורתיים. היה נראה שמערכת הלימודים, העמוסה במקצועות לימוד רבים, לא תהיה מסוגלת לקלוט תחום לימודים נוסף, הדורש מן המורה התמחות נוספת ורכישת דרכי הוראה חדשות. כיום הגיעו להכרה שמן הראוי להעניק "ללימודי המדיה" מעמד עצמאי, כדי להקנות לתלמידים כלים לצפייה פעילה כלומר, להעניק להם את היכולת לבחור

ולבקר. בארצות שונות (בעיקר בארה"ב, באוסטרליה, באנגליה ובצרפת) פותחו תכניות לימודים וחמרי למידה לרמות גיל שונות. ניתן להבחין בתכניות השונות בגישות אחדות:

- **הדגשת ניתוח תכנים.** התלמידים עוסקים בדיון ובניתוח של התוכן, המסר, העלילה והגיבורים ומשווים בין תכניות וסרטים שונים, ובכלל זה המסרים הגלויים והסמויים שלהם.

- ברמה אחת יש התייחסות לעלילה ולתוכן הגלוי, וברמה מעמיקה יותר יש דגש על פיתוח מודעות של התלמידים למסרים החברתיים, הפוליטיים או האידיאולוגיים. המטרה - ללמד את התלמיד להבחין כיצד המציאות משתקפת על מסך הקולנוע והטלוויזיה וכיצד היא מיוצגת ומתפרשת, לפתח קריטריונים להערכת החמר הנצפה, ולעורר בו מודעות לכך שקיימים מניעים פוליטיים ואידיאולוגיים המשפיעים על תוכן היצירה ועל עיצובה.

- **הדגשת ניתוח הצורה.** התלמידים לומדים להכיר את מאפייני השפה של אמצעי התקשורת האורקוליים: הקודים, צורות הביטוי החזותיות והקוליות, סגנונות הבימוי השונים ועוד. המטרה, להביא לכך שהתלמיד יהיה לצופה, המבין כיצד מעבדים חומרים של מציאות באמצעות שפה אורקולית, המבין מה הם הכלים הטכניים והאמנותיים, מי הם האנשים העוסקים במלאכה זו ומהם תפקידיהם, ומהי מערכת השיקולים והבעיות הכרוכה בהפקת סרט או תכנית טלוויזיה.

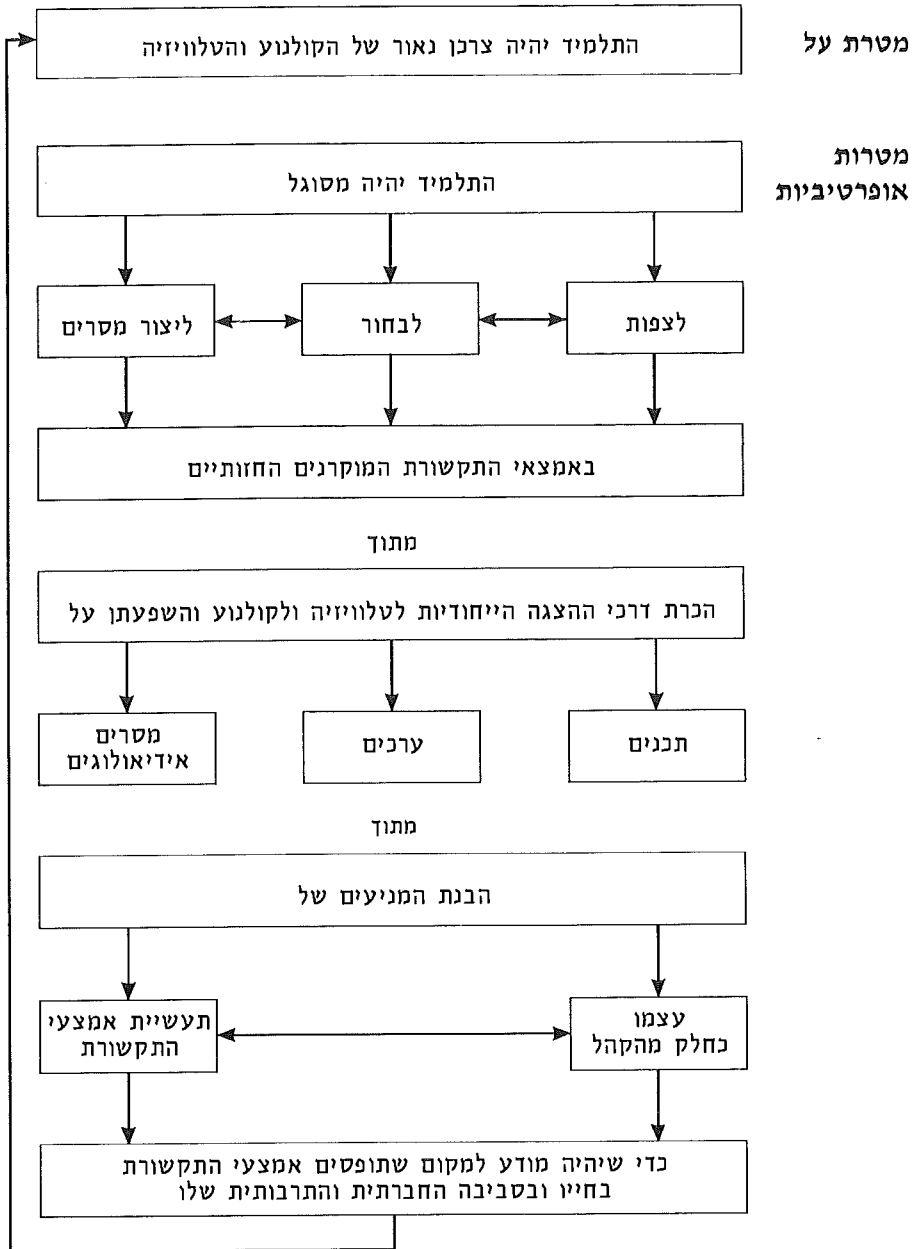
- **הדגשת העשייה והיצירה.** התלמידים כותבים, מצלמים ועורכים תכניות וסרטים קצרים. מחברי התכניות מניחים, שלא ניתן להבין את אמצעי התקשורת החזותיים על ידי ניתוח תיאורטי, ולכן מן ההכרח להתנסות ביצירה כדי להגיע להבנה עמוקה ומשמעותית של דרכי הצגתם.

כלל אחת מהגישות יתרונו וחסרונו. אימוץ של גישה המתמקדת בתכנים או במסר חברתי פירושה התייחסות מועטה לצורה, לשפה המיוחדת של אמצעי התקשורת. לימוד כזה יכול להפוך לדיון ערכי-חברתי, שהוא מחוץ לעניין הקולנועי-טלוויזיוני. לעומת זאת, אימוץ של גישה המדגישה את הצורה עשוי להבליט אלמנטים טכניים ופורמליסטיים ולנתק את הדיון ביצירה הקולנועית-הטלוויזיונית מהקשריה החברתיים והתרבותיים.

התכנית המוצעת להלן תתמקד בקשר שבין צורה, תוכן ומסר, ומטרתה להקנות לתלמידים כלים להתייחסות שלמה ומקיפה לחוויה, שהם חווים בצפונם בתכניות ובסרטים. כן מציעה התכנית לתלמידים להתנסות בעשייה וביצירה.

ייחודה של התכנית לחטיבת הביניים במסגרת כלל התכניות לחינוך לצפייה תכנית ביה"ס היסודי מדגישה את המפגש עם הסביבה התקשורתית ואת ההתמצאות הראשונית בסביבה זו. היא מתבססת על טיפוח מודעות, ועל היכולת לזהות, לדמיין, להבין, לבחור ולהגיב בכל הקשור לתוצרים של אמצעי התקשורת. התכנית לחטיבת הביניים מתמקדת בפיתוח שיטתי של יכולת ביקורתית ויצירתית באמצעות ניתוח יצירות ופעילות מעשית. המיומנויות האנאליטיות של סיווג, זיהוי ופרשנות מתפתחות תוך דיון בטקסטים של אמצעי התקשורת ותוך התנסות ביצירת מסרים בז'אנרים שונים, ללא שימת דגש בתיאוריה ובהיבטים עיוניים טהורים. רק בחטיבה העליונה יושם הדגש בראייה כוללת, בהבנה שיטתית של התפתחות אמצעי התקשורת ובמתן מסגרת רעיונית כוללת לניתוח ודיון בתופעות של תקשורת המונים.

ב. מטרות התכנית

ג. העקרונות המרכזיים של התכנית

* תפיסת אמצעי התקשורת כמתווכים -

את התכנית מנחה התפיסה, שכל עשייה באמצעי התקשורת - מהקוטב האחד של תכניות בשידור חי ותכניות תיעודיות ועד לקוטב האחר, של הפנטסיה - היא עיצוב של המציאות ברמה כזו או אחרת, ולא המציאות עצמה. זוהי עשייה מודעת, מכוונת ומגמתית, המשתמשת בדרכי מבע אור-קוליות. התכנית מציעה לפרוס בפני התלמידים את דרכי העיצוב (הסגנון) של המציאות המופיעות בז'אנרים השונים ולעורר מודעות לקשר ההדוק שבין צורה לתוכן.

* תפיסה אינטגרטיבית -

התכנית המוצעת לחטיבת הביניים מבוססת על תפיסה המשלבת את המגמות השונות בחינוך לאמצעי התקשורת. התכנית תעסוק **בהכרת הנמען - הצופה הקולט**: ההיבטים הריגושיים וההכרתיים של הצופה היחיד ושל קהל הצופים הנמענים (סעיף א' בטבלה שבעמודים 14-15). **בבחינת המסר - המוצר**: ניתוח טקסטואלי הן של התכנים והן של השפה התקשורתית (סעיפים ב' ג' וד' בטבלה שלהלן). **בהכרת המוען - שולחי המסר**: הבנת המניעים, השיקולים והבעיות של כל הפועלים בתעשיית אמצעי התקשורת (סעיפים ה' ו' בטבלה). כמו כן יוצגו סוגים שונים בתוך כל ז'אנר, השוואה בין הביטויים השונים של הז'אנר או הנושא בטלוויזיה ובקולנוע, וכן השוואה בין הביטויים שבאמצעי התקשורת החזותיים לאלה שבאמצעי התקשורת האחרים (ראה סעיף ו' וז' וחתך אורך בטבלה בעמ' 14-15).

* מבנה מודולרי -

התכנית מציעה מודולות למידה על פי הז'אנרים השונים או על פי נושאים שונים. בכל מודולה יבואו ליד ביטוי מספר היבטים (ראה טבלה בעמ' 14-15). מומלץ שבכל נושא ילמדו היבטים - א - ד, שהם הגרעין. מורים, שיחליטו להרחיב, יוכלו להוסיף היבטים ה - ז.

* התאמה לגיל הצופים ולבעיותיהם בחברה הישראלית -

הבחירה של המודולות תיעשה על פי העניין והידע של המורה ושל התלמידים ועל פי הרלוונטיות של הנושא. אין סדר מחייב. כדאי להתחשב בנושאים שבהם יש לתלמידים עניין בגיל זה, כגון ספורט או מוסיקת פופ. עם זאת,

אין להתעלם מהחשיבות החינוכית של מודולה העוסקת בתעודה ובאקטואליה, בעיקר בחברה הישראלית.

*** שילוב של התנסות ועבודה מעשית -**

התכנית מציעה לשלב בהוראה פעילויות שונות, שבמסגרתן יתנסו התלמידים בעשייה וביצירה של מסרים שונים באמצעי התקשורת החזותיים, כגון: כתיבת קטע בתסריט, משחק, צילום, עריכה ובימוי. אולם יש להבין, שאין העשייה בתכנית זו מהווה מטרה בפני עצמה. כוונתה להקנות יתר הבנה לתהליך של העברת רעיון לשפת הקולנוע והטלוויזיה, והזדמנות לבדיקת היעילות של שפת אמצעי התקשורת בהעברת מסרים. העבודות יכולות להיות מצומצמות בהיקפן. (הצעות לפעילויות ראה בעמ' 49).

ד. המלצות לדרכי הוראה ולהכנת חומרי לימוד

* כאמור, התכנית המוצעת אינה ליניארית ואין סדר מחייב בהוראתה. המורה יכול לבחור בכל מודולה לפי הסדר הנראה לו והמתאים לתלמידיו או מעניין אותם. כמו כן אין בתכנית זו בעיה של הספק. ללימוד התכנית כולה מוצע להקצות 2-3 ש"ש בכל שנת לימודים בחטיבת הביניים. אולם, מאחר שהתכנית המוצעת היא מודולרית, ניתן להקצות להוראתה גם שנת לימודים אחת. המורה יכול לבחור מספר מודולות על פי הזמן העומד לרשותו. עם זאת, מומלץ לעסוק בדוגמה אחת, לפחות, מכל נושא או ז'אנר. כל דוגמה תיבחן ממספר היבטים (ראה טבלה בעמודים 14-15).

* ההוראה תיעשה בדרכים מגוונות, כאשר נקודת המוצא היא הדיאלוג של התלמיד עם הטקסט: יציאה מן הטקסט הנצפה, מהתמונה ומהקול - אל הניתוח התיאורטי. תוך כדי הדיון יפנה המורה את תשומת לב התלמידים להיבטים השונים של אמצעי התקשורת: התכנים, השפה, והכלים שבהם השתמשו כל העוסקים במלאכה, כדי להעביר לצופה את החוויה הייחודית כפי שהיא מתבטאת בסרט שצפו בו.

נקודת המוצא היא נקודת הראות האישית של התלמיד הצופה. מה הוא חש? מהן המחשבות שהתכנית או הסרט עוררו בו? אילו סוגי תוכניות הוא אוהב? וכדומה.

המורה יקיים דיון פתוח מתוך הנחה שהוא והתלמידים עברו חוויה משותפת, והם מנסים לעבד, לפרש ולנתח אותה יחד, איש איש בדרכו ומנקודת הראות שלו. על המורה לאפשר לכל התלמידים להתבטא בחופשיות, ועליו לכבד את זווית הראייה האישית של כל תלמיד.

בשלב השני יושם הדגש בדיון בהתייחסות תיאורטית מכלילה: הכרת הז'אנרים השונים והבחנה ביניהם, ההתפתחות ההיסטורית שלהם, זיהוי ההיבטים האידיאולוגיים של תעשיית אמצעי התקשורת, הכרת גישות ביקורת שונות הרווחות בתחום. כל זאת לא רק כמידע תיאורטי ומופשט, אלא תוך כדי הדגמה וכן השוואה בין סרטים שונים ותכניות שונות.

* צפייה - בחלקם יתבססו השיעורים על צפייה מודרכת של התלמידים בתכניות הטלוויזיה בביתם, ובחלקם יכללו צפייה משותפת בסרט או בתכניות טלוויזיה, שיובאו לכיתה. מומלץ:

א. לבנות את שיעורי החינוך לצפייה על יחידות של 2 שיעורים צמודים, כדי לאפשר צפייה ודיון ברצף אחד.

ב. לתכנן מספר שיעורים לצפייה באולם קולנוע, כדי לאפשר חוויה קולנועית מלאה בתנאים שלהם הסרט מיועד (מסך גדול, אולם חשוך, בידוד מרעשים, פסקול, דולבי) ובאיכות המקורית ('פריים' מקורי, הפרדת צבעים).

* **עשייה ויצירה** – חלק מהשיעורים יוקדש להתנסות בעשייה וביצירה בדרגות שונות, בהתאם לתנאים ולציוד הקיימים בכל ביה"ס. מומלץ שבתיה"ס ירכשו בהדרגה ציוד מתאים לצילום ולעריכה, או שישאלו ציוד זה במרכזים הפדגוגים (הצעות לפעילויות ראה עמ' 49).

* **הערכה** – הערכת התלמידים תתבסס על תרגילים ועל עבודות. העבודות יכולות להתבסס על צפייה, ואז יצטרך התלמיד לסכם את רשמיו ולהוכיח שאכן קנה כלים לצפייה ביקורתית. העבודות יכולות גם להיות יצירתיות, כגון: כתיבת תסריט, בימוי או צילום קטע. עבודות אלה יכולות להיעשות במשותף בידי מספר תלמידים. במהלך השנה יתבקשו התלמידים להכין יומני צפייה ותרגילים בעשייה וביצירה.

לסיכום: נקודת המוצא היא יציאה מן החומר והזיקה הבלתי אמצעית אליו, אל ניתוח החומר. הניתוח יעסוק בקשר בין הצורה והתוכן. המטרה היא להגיע להבנת משמעויות שמעבר להצגה המפורשת, ולהקניית יכולת להעריך ולבקר תכניות וסרטים הן באמצעות דיון על היצירות והן באמצעות התנסות בעשייה וביצירה. על התלמידים והכיתה להיות שותפים פעילים בכל השלבים.

ה. אוכלוסיית היעד

ההתייחסות של נוער מתבגר לקולנוע ולטלוויזיה – גורמים פסיכולוגיים וחברתיים

אחד הגורמים החשובים בהנעת הצופים ובהתייחסותם לחומר טלוויזיוני הוא שלב החיים, שבו הם נמצאים. משימות החיים שעמן מתמודדים בשלבי התפתחות שונים, כגון התמודדות עם ההתבגרות, יכולות לנבא אילו היבטים של ההצגה הטלוויזיונית או הקולנועית יזכו לתשומת לב וישפיעו על קליטת ידע, ערכים והתנהגויות.

ניתן להגדיר חמישה תחומים אוניברסליים המעסיקים מתבגרים:

- קבלת השינויים בגופם ופיתוח תדמית גוף.
- פיתוח דימוי שלם יותר של תפקודי המינים ולימוד היחסים בין המינים: התעניינות בזהות מינית ולימוד דרכי אינטראקציה עם בני המין השני.
- התחלה של השגת עצמאות רגשית והשתחררות מסמכות.
- הכנה לתפקודים מקצועיים ומשפחתיים עתידיים: איסוף מידע על העתיד וניסיון לגלות אפשרויות.
- פיתוח מיומנות לאזרחות, חיפוש מידע על כלל החברה והתעניינות פוליטית. הטלוויזיה כסוכן חברות יכולה לתרום לדרך שכל צופה יפתור את בעיותיו בתחומים דלעיל, ולשמש מקור מידע חשוב בכל תחום. אולם, עלולות להיות לה גם השפעות שליליות על לימוד דרכי התנהגות ועל הפנמת ערכים בלתי רצויים בתחומים אלה.

מספר גורמים משפיעים על התייחסות המתבגר לטלוויזיה:

1. ניסיון אישי

הניסיון האישי של התלמיד הצעיר מצומצם יחסית. הטלוויזיה והקולנוע מציגים בפני הצופה התנסויות שהן מעבר לתחום ההתנסות האישית היומיומית שלו, חלופות שאין באפשרותו לבחון במציאות. (נושאים שהם בחזקת טאבו, אורחות חיים ותפקודים בסביבה חברתית, תרבותית או גיאוגרפית שאין לו גישה אליה.) מידת הקליטה הביקורתית שבה יתייחס הצופה המתבגר בטלוויזיה תושפע מניסיונו האישי, וכך גם מידת הערכתו את המוצג או חלקים ממנו.

2. יכולת קוגניטיבית

בגיל ההתבגרות עוברים לשלב האופרציות הפורמליות ויכולת החשיבה המופשטת. מבחינת הצפייה בטלוויזיה ובקולנוע יש לכך כמה השלכות חשובות:

א) המגיע לשלב התפתחות זה יכול לקלוט קטעי מידע מתכניות שונות ולהפכם לתבנית אינטגרטיבית משמעותית. אלה שלא הגיעו לשלב זה, יקבלו את המוצג בתכנית מסוימת בשלמותו; הם עדיין אינם יכולים להתייחס בנפרד להיבטים ייחודיים של ההצגה הטלוויזיונית, לנתקם מהקשרם הייחודי ולחברם להיבטים ייחודיים של ההצגה טלוויזיונית אחרת.

ב) המעבר לאופרציות הפורמליות מסייע למתבגר לעבור לאוריינטציה של תכנון עתידי. הוא מאפשר לצופה המתבגר לדמיין עצמו בתפקידים ובמצבים שונים. בגיל ההתבגרות יש לכך חשיבות בעיקר בהתייחסות לדימויים בהצגה הטלוויזיונית, הנוגעים לעיסוק מקצועי ולהתנהגויות הקשורות בתפקודי המינים ובתפקודים חברתיים ואזרחיים.

ג) בשלב התפתחות זה קיימת יכולת הפשטה והכללה. הדבר מקנה למתבגרים, מבחינת מיומנויות הצפייה, יכולת להבנת המסרים המסתתרים מאחורי דימויים קולנועיים וטלוויזיוניים ייחודיים, יכולת להסקת מסקנות, להבחנה בין עיקר לתפל, לקישור רלוונטי בין חלקים שונים של עלילה טלוויזיונית מורכבת ולהבנה של מניעים והתנהגויות.

3. כישורים חברתיים

בגיל ההתבגרות מתפתחת יכולת טובה יותר להבנת התפקוד של דמויות בטלוויזיה ובקולנוע, בגלל פיתוח של כישורים חברתיים מסוימים כלהלן:

- היכולת לשים עצמו במקום הזולת.
- היכולת להתמודד עם מידע סותר ושניות בהתנהגות של דמויות. (בגיל 13 יש התייחסות ברורה לשניות בתכונות, ובגיל 16 כבר יודעים ליחס התנהגויות סותרות לגורמים הנעתיים).
- היכולת להבחין בין היבטים התנהגותיים הנובעים מתכונות אופי ואישיות לבין היבטים הנובעים מתפקוד (role) מסוים. יכולת זו משפיעה על הערכת המידע הטלוויזיוני והקולנועי הקשור בתפקודים שונים.

תבניות תקשורת במשפחה ומעורבות בקבוצת הגיל משפיעים על השימוש, שעושה המתבגר באמצעי התקשורת.

- בארה"ב, למשל, נמצא, שסגנון החיים במשפחה משפיע על מידת הצפייה, על דרך הצפייה ועל סוג התכניות המועדפות: מתבגרים הגדלים במשפחה בעלת אוריינטציה חברתית-הרמונית, שאינה מעודדת ויכוח והבעת דעה עצמאית, מוצאים פורקן בצפייה בתכניות בידור. לעומת זאת, מתבגרים הגדלים במשפחה בעלת אוריינטציה מושגית-רעיונית המעודדת ויכוח והבעת דעה עצמית - צופים יותר בתכניות בענייני היום. סך הכול כמות הצפייה של הראשונים עולה על זו של האחרונים, והם גם אלה הנוטים יותר לצפות בחברותא.
- מעורבות גדולה בקבוצת הגיל מפחיתה צפייה בטלוויזיה ומגבירה צפייה משותפת של קבוצת גיל זו באולם קולנוע. הצפייה המשותפת בקולנוע הופכת לאירוע חברתי ויכולה להגיע לקיצוניות (לסרטי פולחן). מספר רב של תכניות וסרטים פונים ישירות לקהל יעד זה, תוך שימוש בשפה, בתכנים ובמוסיקה העונים על צרכיהם.

שלושה שימושים עיקריים עושים מתבגרים בטלוויזיה ובקולנוע:

1. תוכן טלוויזיוני יכול להיות מנוצל ללימוד ישיר של מידע רלוונטי למשימה. מתבגרים מפנימים מאמצעי התקשורת נורמות חברתיות ואידיאלים של הופעה, התנהגויות וכו' (כגון אידיאל היופי הנשי, אידיאל מקצועי). כמו כן מספקים אמצעי התקשורת מידע הקשור בנושאים המעוררים מבוכה בשיחה בין אישית, כגון שינויים בגוף, אורחות חיים בלתי שגרתיות, דימוי מיני לא שגרת, וכו'.
2. הטלוויזיה והקולנוע יכולים לסייע בפתרון בעיות וקבלת החלטות, באמצעות סימולציה של פנטסיות. פסיכולוגים מצאו שלחלומות בהקיץ, שהם תופעה נפוצה בקרב מתבגרים, יש תפקיד חשוב בתהליך ההתבגרות. חלומות אלה ממוקדים ברומנטיקה, במין, בהישגיות ובתכנון העתיד. תוכן טלוויזיוני או קולנועי יכול לשמש גירוי לחלומות כאלה.
3. תוכן טלוויזיוני וקולנועי יכול לשמש גירוי לשיחה ולדיון בין אישיים על אפשרויות בין המתבגרים לבין חבריהם או בין מתבגרים לחוריהם. נושאים עדינים ניתן להעלות לדיון באמצעות דמויות וגירוים טלוויזיוניים וקולנועיים.

ממוצע הצפייה בטלוויזיה של מתבגרים בישראל בגילים 12 - 15 בשעות אחר-צהריים והערב, בתקופת הלימודים, הוא למעלה מ-3 שעות ליום. כבר בגיל ההתבגרות מתגלים הבדלי העדפות בין בנים ובנות: הבנים מעדיפים ספורט ותכניות מידע, ואילו הבנות מעדיפות תכניות דרמה ותכניות על בעיות ילדים ונוער.

ז'אנרים אהובים על שני המינים הם קומדיות, סרטי הרפתקאות ומתח ווידאו קליפים.¹

1. כישורי המורים

מלבד מורים בעלי הכשרה עיונית או מעשית בלימודי טלוויזיה וקולנוע, מוצע שיוכלו להורות את התכנית גם מורים מדיסיפלינות שונות, שיש להם עניין בנושא ושעברו השתלמויות מקיפות לחינוך לצפייה (לפי כללים שייקבעו על ידי הפיקוח).

1. מתוך סקר שערכה מח' המחקר של הטלוויזיה החינוכית בשנת תשנ"ב, על צפיית ילדים ונוער בשעות אחרי-צהריים והערב.

חלק ב: פירוט נושאי התכנית*

א. מבנה התכנית

נושאים לבחירה		היבטים להוראת הנושא				גרעין			הרחבה		
		א.	ב.	ג.	ד.	ה.	ו.	ז.			
		בטלוויזיה	בקולנוע	התייחסות אישית	היבטים ייחודיים: החזותית והקולית - שפת הקולנוע והטלוויזיה	ערכים חברתיים	תעשיית הטלוויזיה והקולנוע והשפעותיה על התוצרים	היבטים היסטוריים	השוואה בין אמצעי תקשורת חזותיים לאחרים (עיתון, רדיו)		
1. בדיון	<ul style="list-style-type: none"> * Soap * Opera * sit Com * דרמה * סדרת מתח 	<ul style="list-style-type: none"> * מלודרמה * קומדיה * דרמה * סרטי מתח * מדע בדיוני * אפוס 									
2. תעודה א. אקטואליה וחדשות	<ul style="list-style-type: none"> * יומנים * חדשות * ראיונות * קשורים * לאקטואליה 	<ul style="list-style-type: none"> * סרטים * תיעודיים * דוקו דרמה * תעודה * ברדמה 									
ב. תכניות תיעודיות	<ul style="list-style-type: none"> * סרטים * וסדרות * תיעודיים 	<ul style="list-style-type: none"> * סרטים * תיעודיים * דוקו דרמה * תעודה * ברדמה 									
3. ספורט	<ul style="list-style-type: none"> * אירועי מדיה * שידור חי * שעת כושר * פרשנות * ספורט 	<ul style="list-style-type: none"> * סרטים * שהתימה * שלהם היא * ספורט 									
למידה פעילה תוך התנסות בעשייה וביצירה											

* חלוקת נושאי התכנית אינה על פי ז'אנרים (סוגות), אלא על פי החלוקה המקובלת בתכניות הטלוויזיה.

היבטים להוראת הנושא			גרעין				הרחבה		
נושאים לבחירה	בטלוויזיה	בקולנוע	א.	ב.	ג.	ד.	ה.	ו.	ז.
			התייחסות אישית	היבטים ייחודיים: אפיונים, תכניים, אפיונים מבניים, אפיונים הפקתיים	דרכי ההצגה החזותית והקולית - שפת הקולנוע והטלוויזיה	ערכים חברתיים	תעשיית הטלוויזיה והקולנוע והשפעותיה על התוצרים	היבטים היסטוריים	השוואה בין אמצעי תקשורת חותיים לאחרים (עיתון, רדיו)
4. מוסיקה	* וידאו קליפים * מופעי רוק * אופרה * קונצרטים או יצירות מוסברות * בלט * סרטים על יוצרים מוסיקה	* מתזמר * סרטים על רקע * קונצרטים או יצירות מוסברות * בלט * סרטים על יוצרים מוסיקה							
5. פרסומת	* תשדירי שירות * פרסומות * תעמולה פוליטית	* סרטי תעמולה * סרטי פרסומת							
6. תכניות מיוחדות בטלוויזיה	* תכניות * ריאיון * מגזין * משחקי טלוויזיה								
למידה פעילה תוך התנסות בעשייה וביצירה									

* חלוקת נושאי התכנית אינה על פי ז'אנרים (סוגות), אלא על פי החלוקה המקובלת בתכניות הטלוויזיה.

ב. פירוט היעדים על פי ההיבטים השונים בנושאי התכנית

א. התייחסות אישית

התלמידים יהיו:

- מסוגלים לדון על תגובותיהם לטלוויזיה ולקולנוע ולהביע סיבות להנאה, להעדפה ולדחייה.
- מודעים לרגשות של הזדהות עם גיבורים ודמויות או לרגשות של דחייה כלפיהם.
- מודעים לשוני בתגובות של צופים שונים.
- מודעים למקום שתופסים אמצעי התקשורת בחייהם ובחברה הסובבת.
- מסוגלים להעריך את התועלות שהם מפיקים מהטלוויזיה ומהקולנוע, ואת הצרכים שאמצעי התקשורת מספקים עבורם.
- מודעים לכך שאמצעי התקשורת מהווים מקור הן לבידור והן למידע.

ב. היבטים ייחודיים: אפיונים תוכניים, מבניים והפקתיים

התלמידים יהיו:

- מודעים למאפיינים של תוכן וצורה בעיצוב תוצרים שונים.
- מסוגלים לגלות תבניות וקונוונציות בעיצוב של תוצרים שונים.
- מסוגלים להבחין בסימני היכר של תבניות וז'אנרים שונים.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

התלמידים יהיו:

- מסוגלים לזהות מרכיבים שונים של אמצעים טכניים ואמנותיים בביטוי בשפת הקולנוע והטלוויזיה.
- מודעים ליחס בין צורה ותוכן בשימוש באמצעים אלה ובדרכי הצגה מילוליות וקוליות.
- מודעים לאופן עיצוב הדמויות על המסך.
- מסוגלים להבחין בשימוש שגרתי ושימוש יוצא דופן בדרכי הצגה תוך התייחסות לסגנון ולביטוי אישי ייחודי.

ד. ערכים חברתיים

התלמידים יהיו:

- מסוגלים לקשר בין דימויים חזותיים וקוליים והערכים שהם מייצגים.
- מודעים לשימוש במין, באלימות ובסטריאוטיפים - כאמצעי למשיכת קהל.
- מסוגלים לפתח גישה ביקורתית לייצוגיות של ערכים.

ה. תעשיית הקולנוע והטלוויזיה והשפעותיה על התוצרים

התלמידים יהיו מודעים:

- לשיקולים כלכליים והשפעתם על הפקת התוצרים.
- להשפעה של אידיאולוגיה ופוליטיקה על התוצרים.

ו. היבטים היסטוריים

התלמידים יהיו מודעים:

- לתמורות בהתפתחות הטכנולוגית והשפעתן על דרכי הביטוי והעיצוב באמצעי התקשורת החזותיים.
- לציוני דרך בהתפתחות של ז'אנרים שונים בקולנוע ובטלוויזיה.
- לקשר בין אירועים היסטוריים, ומצבים חברתיים - ואמצעי התקשורת החזותיים.
- לגלגלים של ז'אנרים ותפיסות אמנותיות מהקולנוע לטלוויזיה - ובחזרה.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

התלמידים יהיו מודעים:

- להבדלים בין השפה הקולנועית לשפות האמנויות האחרות (ספרות, תיאטרון וכד').
- להבדלים בטיפול בנושאים בין אמצעי התקשורת החזותיים לבין אמצעי התקשורת האחרים: עיתונות, רדיו.

ג. נושאי התכנית נושא 1: הבדיון בטלוויזיה ובקולנוע

אחת השאלות המרכזיות בתחום התקשורת כיום היא באיזו מידה מהווים אמצעי התקשורת ההמוניים שיקוף של המציאות, ובאיזו מידה הם מְבַנֵּים מציאות. הבדיון בטלוויזיה ובקולנוע יוצר אשליה מעצם הגדרתו. ברם, אשליה זו היא ברמות שונות של קרבה למציאות או של ריחוק ממנה. נוכל למצוא חיקוי כמעט מדויק של החיים הן בדרמה משפחתית הן בסרטי מתח והן בקומדיות, אך גם נוכל למצוא בהם דוגמאות המבוססות על מצבים והתנהגויות דמיוניים, שאין להם שום הקבלה במציאות.

הבדיון בטלוויזיה ובקולנוע, אף שאינו מתיימר להעתיק מציאות, משקף וגם מעצב תפיסות עולם, ערכים, שאיפות ודרכי התנהגות. באמצעותו חודר הצופה לעולמן הפנימי של דמויות וליחסים אינטימיים במשפחות, הן בחברה שבה הוא חי והן בחברות ובתרבותיות אחרות. אין פלא אפוא, שצורות הבדיון השונות הן מהז'אנרים המרכזיים והפופולריים ביותר בטלוויזיה ובקולנוע.

בפרק העוסק בבדיון יודגשו:

- * סוגי בדיון שונים בטלוויזיה ובקולנוע (המשותף והשונה ביניהם).
- * כלים בסיסיים להבנה, לניתוח ולהערכה של סוגים שונים של בדיון בטלוויזיה ובקולנוע.

הפרק מתמקד במבחר של סוגי בדיון שכיחים המקובלים על בני הנוער. בחרנו בסוגי בדיון השונים במהותם זה מזה: אופרת סבון, דרמה ומלודרמה, סדרות מתח וסרטי מתח, קומדיות של מצבים ואפוס.

גם המסך הגדול וגם המסך הקטן מעבירים מגוון עשיר של תכניות בדיון וסרטי בדיון. עם זאת, קיימים כמה הבדלים מהותיים בין שני הסוגים של אמצעי התקשורת, והם משפיעים על ההתייחסות לתוצר הנצפה ועל קליטתו. הבדלים אלה נובעים הן מתנאי הצפייה השונים והן מדרכי הביטוי השונות, שאותן מכתבים גורמים כגון: אופי התכנית, גודל המסך ותנאי ההפקה.

1.1 הבדיון בטלויזיה

גודלו המוגבל של מסך הטלויזיה מחייב קירוב המצלמה לפנייהן של הדמויות, כדי שהבעותיהן ייקלטו. קירוב זה יוצר אינטימיות מיוחדת. סיטואציית הצפייה השכיחה – חברה מצומצמת של בני משפחה או חברים ואווירה ביתית – אף היא משרה אינטימיות. כשמדובר בסדרה המשודרת בקביעות, נוצרת קרבה לדמויות הטלויזיוניות, הפוקדות את ביתנו והופכות חלק מחיינו. "האם תשחרר קריסטל מידי חוטפיה?" "מה יהיה הצעד הבא של אלכסיס נגד בלייק?" "האם מייקל מפרקליטי אל.איי. יזכה או יפסיד הפעם?" שאלות מסוג זה ואחרות מעסיקות מדי שבוע קהלי צופים בארצות שונות ומהוות נושאים לשיחה ולהשערות. סדרות בדיון טלויזיוניות המשודרות לאורך זמן יוצרות מעורבות גדולה של צופים במהלך ההתרחשויות והזדהות עם דמויות מפתח. בכך נבדל המסך הקטן באופן מהותי מהקולנוע.

הטלויזיה מביאה לביתנו סיפורים יום יומיים של אנשים, משפחות וקבוצות חברים ראשוניות, בצורת קומדיה, דרמה או ראיונות. סיפורים כאלה יוצרים קרבה בין הצופה והדמויות. ביטוי לאינטימיות היתרה שמעורר המסך הקטן אצל הצופה אפשר למצוא, לדוגמה, בספרה של סימון דה בובואר, "גיל המתינות": כאשר גיבורת הסיפור מציעה לחמותה לרכוש טלויזיה, מסרבת האחרונה באומרה "לא לכל אדם אני מתירה להיכנס לביתי".

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * האם צפייה בתכניות בדיון למיניהן גורמת לי הנאה? מדוע?
- * האם יש תכניות בדיון, שמושכות אותי יותר מאחרות? מדוע? (אופרת סבון, דרמה, קומדיה של מצבים, סדרות מתח).
- * אילו צרכים מספקת לי הצפייה בתכניות בדיון? האם יש הבדלים בצרכים שמספקת הצפייה בז'אנרים שונים של בדיון?
- * עד כמה מתוכננת הצפייה שלי בתכניות בדיון? האם יש הבדל במידת הצפייה שלי בז'אנרים שונים של בדיון? האם יש תכניות, שאני עושה מאמץ מיוחד שלא להחמיץ?
- * האם יש תכניות בדיון, שאני נוהגת/לשוחח עליהן עם חברי או עם בני משפחתי? האם יש תכניות בדיון, שאני מתיחסת/אליהן אחרי הצפייה? מה מאפיין אותן?

- * האם צפייה בתכניות בדיון מספקת לי ידע? אם כן – באילו סוגי תכניות ואילו סוגי ידע?
- * האם יש גיבורים ודמויות שאני מזדהה אתם? אילו דמויות? במה אני מזדהה אתן, ובאילו ז'אנרים של בדיון הן מופיעות?
- * האם יש דמויות וגיבורים הדוחים אותי? מה גורם לכך?
- * מהם המניעים השכיחים של אנשים לצפייה בתכניות בדיון מסוגים שונים?
- * האם מניעים אלה שונים מהמניעים שלי? האם מניעי האנשים לצפייה משתנים בהתאם לז'אנרים השונים של תכניות בדיון?

ב. היבטים ייחודיים

- * מהם האפיונים המרכזיים של תכניות בדיון מסוגים שונים בטלוויזיה?

תכנים אופייניים

הבדלים בין ז'אנרים שונים של הבדיון מבחינת תכניהם המרכזיים. (סדרות מתח מתמקדות בשוטרים וגנבים או במסתורין; אופרת סבון – במשפחה המורחבת או במערכת סגורה כמו בית-חולים; קומדיה של מצבים – ביחסים בין אישיים מצומצמים, וכו').

אפיונים מבניים

אפיונים מבניים ייחודיים. למשל: באופרת סבון העלילה בנויה מאפיונים בהמשכים אינסופיים, בקומדיה של מצבים יש שימוש רב בסוגים שונים של הומור חזותי ומילולי ובהתפתחות מינימליסטית של עלילה, וכו'.
הבדלים מבניים בין ז'אנרים בדיוניים שונים מבחינת מבנה העלילה והתפתחותה. (מידת השזירה של אפיזודות זו בזו, מידת ההעמקה בדמויות, מספר הדמויות, וכו').

אפיונים הפקתיים

למשל: תהליך ההפקה, צילומי אולפן מול צילומי חוץ, תסריט מלא או חלקי, עריכה, וכו'.

- * האם ניתן למצוא קווים משותפים לסוגים שונים של תכניות בדיון בטלוויזיה? מהם?
- * אילו דברים שונים בתכלית מבחינים בין ז'אנרים שונים של תכניות בדיון?

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

- * כיצד יוצרים את אשליית המציאות?
- אמצעים חזותיים – תפאורה, תלבושות, הופעה, התנהגויות ומשחק של הדמויות, מבעים, קצב, צילום, ליהוק, סגנון של בימוי, עריכה.
- אמצעים קוליים – מוסיקת רקע, רעשי רקע, שפת הדיבור (ניבים, לשון, וכו').
- * האם יש הבדל בין הז'אנרים השונים של הבדיון באמצעים החזותיים או באמצעים הקוליים האופייניים? האם הבדלים בצורה משפיעים על התוכן?
- * באילו אמצעים יוצרים סוגים שונים של אשליות?
- * באילו אמצעים מעצבים סוגים שונים של דמויות?

ד. ערכים חברתיים

- * ערכים דומיננטיים בכל ז'אנר בתחומים של:
 - תדמית הגבר ותדמית האשה
 - עולם העבודה
 - עיסוקי פנאי
 - סמלי יוקרה
 - אלימות
 - טוב ורע
 - ערכים מוסריים
 - חיי משפחה (הורות, זוגיות, יחסי אחים)
- * ייצוגיות של:
 - גיל
 - מעמד חברתי
 - עיסוקים
 - מוצא אתני
- * האם יש מן המשותף לסוגי הבדיון השונים בתחומים דלעיל? היכן יש שוני בולט?
- * מי הם הגיבורים האידיאליים בסדרות דרמטיות? בסדרות מתח? באופרות סבון ובקומדיות של מצבים?

ה. תעשיית הטלוויזיה והשפעותיה על התוצרים

- * הפופולריות היחסית של כל אחד מהז'אנרים השונים של הבדיון, והחלק היחסי של כל ז'אנר בלוח השידורים של התחנות הציבוריות (ערוץ 1) לעומת המסחריות.

- * מי הם קהלי היעד של תכניות בדיון מסוגים שונים? האם יש סוגים שפונים במכוון לאותם קהלי יעד?
- * מהן שעות השידור האופייניות לכל סוג של תכניות בדיון? האם יש משמעות לשעות השידור?
- * מאפיינים הפקתיים מיוחדים לסוגים שונים של בדיון: תקציבים, פעלולים מיוחדים וכו'.

1. היבטים היסטוריים

- * מקורות הז'אנרים השונים של הבדיון הטלוויזיוני - באמצעי התקשורת האחרים: קולנוע, רדיו, תיאטרון, ספרות.
- * התפתחות והשתנות בתוך כל ז'אנר.

1.2 הבדיון בקולנוע

הבדיון בקולנוע היה קיים כבר מראשית ימיו. מאז ומתמיד שאף הקולנוע ליצור עולם בדיוני.

הדרמה הבדיונית מאפשרת הצצה אל תרבויות ותופעות אנושיות והיסטוריות, שלא תמיד יש לצופה גישה אליהן במציאות. היא מעלה קונפליקטים השאובים מאירועים המתרחשים סביבנו. היא יוצרת עלילות, שבהן הדמויות הכמעט מוחשיות נתקלות במצבים בעייתיים, עד שהן מגיעות לבסוף להתרת הקונפליקט. הקולנוע יכול להעביר חוויות מציאות בצורה מוחשית, אך יש לו גם יכולת מיוחדת ליצור עולם פנטסטי באמצעות פעלולים מיוחדים, הנפשה וטכנולוגיות שונות.

בפרק זה ייבדק הבדיון מבחינת מידת הקרבה וההתרחקות מהמציאות, מתוך ידיעה ברורה שהעשייה הדרמטית היא עיבוד המציאות, ולא המציאות עצמה.

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * מה הם הסיפורים הקולנועיים האהובים עלי? מדוע?
- * אילו סוגים וסגנונות של סרטי עלילה בקולנוע אני מכיר/ה? (קומדיה, סרט-מתח, מערבון, מלודרמה, מדע בדיוני, אפוס).
- * אילו חוויות מיוחדות מספקים לי סרטי בדיון שונים?
- * האם יש סרטי עלילה שאעדיף לראות או לשוחח עליהם עם חברי? מדוע?
- * האם יש סרטי עלילה שאעדיף לראות בחברת מישהו מבוגר ממני, או לשוחח אתו עליהם? מדוע?
- * עם אילו דמויות בסרטי בדיון אני מזדהה ביותר, ומדוע?
- * האם למדתי משהו מסרטי עלילה? מאילו סרטים? מה למדתי?
- * מה מניע אותי ואת חברי להעדיף ז'אנר זה או אחר של סרטי עלילה?
- * האם אני צופה בסרטים אהובים עלי יותר מפעם אחת? מדוע? במה שונה החוויה הראשונית מהחוויה בצפייה חוזרת?
- * מדוע אעדיף לפעמים לצאת לצפות בסרט באולם קולנוע? איזו חוויה מיוחדת מספקת לי צפייה כזו?
- * מה משפיע על בחירת הסרטים שבהם אני צופה? (ביקורת בעיתון, פרסומת ברדיו ובטלוויזיה, דעות של חברים, וכו').

ב. היבטים ייחודיים

אפיוניים תוכניים

* מה משותף ומה שונה בז'אנרים השונים של סרטי בדיון מבחינת התכנים, שבהם הם עוסקים? (משפחה, חברה, יחסים שבינו לבינה, חוק ופשע, טכנולוגיה עתידנית והשלכותיה).

* מי הם הגיבורים האופייניים לכל ז'אנר?

* מהו הסיוס האופייני לכל ז'אנר?

אפיונים מבניים

* מה מאפיין את מבנה העלילה בסרטי בדיון? (קו עלילתי בעל שרשרת של סיבות ותוצאות, הצגת הבעיה, קונפליקט מרכזי בעל פתרון שמוצג במפורש בסוף הסרט או בלעדיו).

* איך מתבטא מבנה העלילה בז'אנרים השונים? (מתח, קומדיה, מלודרמה, מדע בדיוני וכו').

אפיונים הפקתיים

* הפקות חוץ מול הפקות אולפן (סטודיו).

* סרטים דלי תקציב מול סרטים עתירי תקציב.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

* מה המשותף והשונה בעיצוב דמויות בז'אנרים שונים של סרטי בדיון? ציין דמויות בשר ודם לעומת דמויות לא מציאותיות (סופרמן, אי.טי. וכו'), דמויות סטריאוטיפיות לעומת דמויות לא סטריאוטיפיות.

* אילו צורות אופייניות של התייחסות לזמן אתם מכירים בסרטי בדיון בקולנוע? (FLASH-BACK, חלומות, מניפולציות על הזמן המציאותי).

* מהם האמצעים לעיצוב חזותי של סיפור בסרטי עלילה בקולנוע? (תפאורה, תלבושות, איפור, מיקום, צבע, תאורה, בימוי שחקנים, צילום ועריכה). מהי התרומה האסתטית של מרכיבים אלה?

* מהם האמצעים הקוליים לעיצוב האווירה בסיפור בסרט קולנוע עלילתי? (דיאלוגים, מוסיקה, אפקטים קוליים).

* מהי תרומת העריכה לעיצוב של סיפור בסרט עלילתי? (למשל: קצב, תרומה לעיצוב הרצף של הסיפור, תרומה למשמעויות מיוחדות).

ד. ערכים חברתיים

* דילמות מוסריות אופייניות לז'אנרים שונים.

* נורמות חברתיות בז'אנרים.

- * מהו מקומה של המשפחה בכל אחד מהז'אנרים?
- * ייצוג של הטוב והרע בז'אנרים שונים.
- * ייצוג של אלימות בז'אנרים שונים.
- * דמויות גברים ונשים בז'אנרים שונים.
- * מין בז'אנרים שונים.
- * מה הוא גילו, מצבו הכלכלי, מוצאו האתני, מראהו ועיסוקו של הגיבור בכל אחד מהז'אנרים של סרטי העלילה?

ה. תעשיית הקולנוע והשפעתה על התוצרים

- * מהם מקורות המימון של סרטי עלילה, והאם יש השפעה אידיאולוגית ופוליטית לסוגי מימון שונים? (גופים ממשלתיים, אולפנים, חברות הפקה, תעשיות שמחוץ לקולנוע, אנשים פרטיים).
- * מהם ההיבטים הכלכליים של הפקת סרט עלילתי? (חלוקת התקציב להוצאות של קדם הפקה, הפקה והפצה).
- * מהן דרכי הפצה מקובלות של סרט עלילתי? (מסע פרסומת בכלי התקשורת למיניהם, רכילות על שחקנים או על עלות הסרט, קשר בין תעשיית הקולנוע והבעלות על בתי הקולנוע).
- מהו מקומם של יחסי הציבור בהפקה?
- כיצד מתנהל תהליך ההפקה?
- מה מקומם של הכוכבים בתהליך ההפצה של סרט?
- מה מקומה של התקשורת במהלך ההפצה של הסרט?
- * כיצד משפיעה הצנזורה על סרט עלילתי מבחינת ההפצה? (העברה לטלוויזיה, איסור לגילים שונים וכו').
- * מהם התחומים שעליהם מופעלת צנזורה בסרט עלילתי? (למשל, ערכים: מין, דת, פוליטיקה, אלימות. התבטאויות: ניבול פה).
- * מה המשמעות של הצלחת סרט? (סרטי המשך, תקציבים). מה משמעות אי הצלחתו של סרט? (סגירת אולפן, הורדת משכורות, התמוטטות של יוצר וכו').
- * כיצד משפיעה הטכנולוגיה המתקדמת על תעשיית הקולנוע?
- * האם קיימת השפעה של גורמים כלכליים על התכנים בסרט? (פרסום סמוי, דחיפת כוכב חדש וכו').

ו. היבטים היסטוריים

- * מקורותיהם של הז'אנרים בספרות, בוודוויל ובמלודרמה הבימתית – וגלגולם לאופרת הסבון.
- * מה היו אבני הדרך העיקריות בהתפתחות הטכנולוגית של הקולנוע? ואיך הן השפיעו על דרכי העיצוב והביטוי בסרט העלילה הקולנועי (מהסרט האילם ועד הקולנוע העכשווי)?
- * דרישות הצנזורה בסרטי עלילה שהופקו באולפני הוליווד (מבט היסטורי).

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

- * בדיון בטלוויזיה ובקולנוע.
- * בדיון בקולנוע ובתיאטרון.
- * בדיון בספרות ובקולנוע.
- * מה הם ההבדלים בין חוויות הצפייה הקולנועית לחוויות הצפייה בוידאו? בתיאטרון? ומה ההבדל בין חוויית צפייה קולנועית לבין חוויית הקריאה?

נושא 2:

אקטואליה, חדשות ותעודה בטלוויזיה ובקולנוע

1. תעודה בטלוויזיה ובקולנוע

כבר מראשית הקולנוע בלטו בו שני זרמים: הזרם התיעודי והזרם הבדיוני. במשך הזמן אימצה הטלוויזיה את הסרט התיעודי ופיתחה בו ז'אנרים חדשים, כגון: כתבות חדשות, סרטי טבע וגיאוגרפיה, סרטי מדע, סרטי פרופיל של אישים, נקודות מבט על אירועים היסטוריים ודוקו-דרמה¹.

כל תיעוד של מציאות קשור במהותו בבחירת אירועים מתוך המציאות ובעיבודם לפי נקודת הראות והטעם האישי של המתעד. אותו עיקרון תקף גם כאשר מדובר בתיעוד באמצעות מצלמה. אולם יש לשים לב לכך, שאמצעי זה – המצלמה – מגביר את האשליה שהדברים שרואים הם שיקוף אמיתי של המציאות.

סרטי תעודה מטפלים בנושאים הלקוחים מהמציאות בצורות שונות: מסרטים השואפים לתעד את המציאות על כל היבטיה, ועד לסרטים המעניקים לנושא טיפול דרמטי. סרטי תעודה חוקרים, חושפים ומשחזרים אירועים, מנקודות ראות שונות. מטרתם להציג בעיה או רעיון, להעביר מידע, לשכנע ולהשפיע.

2. אקטואליה וחדשות בטלוויזיה

הדילמה המרכזית בנושא האקטואליה והחדשות קשורה לציפיות הקהל לקבלת דיווחים אובייקטיביים. אף שהמצלמה כביכול מדווחת, אמצעי התקשורת יכולים לתת רק עיבוד של המציאות המדווחת, שכן הדיווח באמצעות המדיה מושפע מעמדת היוצר, שהיא סובייקטיבית.

תהליך ההפקה משפיע על דרכי ההצגה השונות של התוכן ושל המסר בתכנית: תהליך הבחירה, העיצוב והעריכה, החלטות הכתב והצלם בעת הצילומים, ובעיקר – ההחלטות הנופלות בשלב עריכת החומר המצולם והוספת הקריינות ופס קול.

1. הדוקו דרמה משחזרת אירועים, שקרו במציאות לאנשים שהיו במציאות, באמצעות דרמה, ומכאן גם שמה.

מאחורי כל תכנית אקטואליה מסתתרים אילוצים, הנובעים מהשקפת עולם חברתית ופוליטית של הרשות המשדרת ושל הממסד, וכן אילוצים של מגבלות זמן ומגבלות טכניות. תכניות האקטואליה מוגשות כאמצעי אובייקטיבי ונאמן למסירת מידע, וכך הן יוצרות אשליה של מציאות.

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * מאילו אמצעי תקשורת אני מקבל/ת מידע על העולם – העיתונות? הרדיו? הטלוויזיה?
- * אילו תכניות תעודה מוכרות לי?
- * האם אני אוהב/ת לצפות בתכניות תעודה ואקטואליה? מדוע?
- * למה אני צופה בתכניות התעודה והאקטואליה? אילו מצרכי הן ממלאות?
- * האם אני אוהב/ת סרטים המבוססים על סיפורים היסטוריים/אמיתיים?

ב. היבטים יחודיים

ב.1. סרטי תעודה בקולנוע ובטלוויזיה

אפיונים תוכניים

סרטים תיעודיים או סרטים המבוססים על אירועים אקטואליים יכולים לשקף, למעשה, כל תוכן שהוא מהטבע, מהצומח ומהחי סביבנו ועד לנפש האדם פנימה. זהו סרט שמסביר, חושף, מעביר מידע, משכנע, מתאר מצב, פונה לקהל באופן גלוי.

אפיונים מבניים

שימוש בצבע או בשחור לבן לשם הדגשת הקרבה למציאות והגברת האמינות, שילוב ראיונות בתוך קטעים מבוימים, דרמטיזציה, שוני באורך הסרטים – מסרט קצרצר ועד לסרט קולנוע באורך מלא. שימוש במרכיבים דרמטיים.

אפיונים הפקתיים

שימוש בחומרים שצולמו והוקלטו באירוע עצמו. שימוש בקטעי ארכיונים, ראיונות עם יודעי דבר. סגנונות צילום שונים. סרטי תעודה למטרות שונות, מאפיינים מרכזיים של סוגי תעודה שונים: מידת השימוש בחומרים שצולמו והוקלטו באירוע עצמו; שילוב קטעים ארכיוניים, ראיונות, קיום או אי קיום רושם דרמטי.

2ב. אקטואליה וחדשות בטלוויזיה

אפיונים תוכניים

טיפול באירועים אקטואליים, כולל הנפשות הפועלות הקשורות לאירועים אלה.

תכנים המכוונים להסברה, ללימוד ולהעברת מידע עדכני או לשינוי עמדות; פרשנויות על אירועים שהתרחשו או העתידים להתרחש; הבחנה בין מידע ופרשנות; סיכומים ומסקנות.

אפיונים מבניים

סרטון, כתבה קצרה בת דקה עד חמש דקות, תכנית בת חצי שעה המורכבת ממספר כתבות.

בדיקת נושא אקטואלי על כל היבטיו (כתבת עומק) או תכנית המטפלת במספר נושאים.

שילוב של ראיונות על המסך, תמונות המלוות את הקריין ושימוש במוסיקה ובפעלולים קוליים.

זמני השידור של התכניות כמשפיעים על המבנה ועל צורת עיבוד המסרים וקליטתם.

אפיונים הפקתיים

תכניות אולפן מוקלטות, תכניות בשידור חי, שידורים מהשטח, צילום בשטח ועריכה לפני שידור, ראיונות באולפן, פרשנויות, מגיש, קריין, זמנים קבועים לשידור, ייצור חדשות.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

1ג. סרטי התעודה בקולנוע

* מה יוצר תחושה של אותנטיות בסרט תיעודי? (תפאורה, תלבושות, איפור, התנהגויות, הבעות, שחזור אירוע.)

* איך משרתות דרכי ההצגה הטכניות את הביטוי היצירתי בסרט התיעודי? (שימוש במצלמה, בפסקול בעריכה, שימוש שגרתי לעומת שימוש יוצא דופן בשלושת המרכיבים.)

2ג. אקטואליה בטלוויזיה

* באיזו מידה יש שימוש בכתבות שטח לעומת דיווח מהאולפן? מה משמעות השימוש הזה?

* עריכה: שימוש בעריכה לעומת צילום בזמן אמת; שילוב חומר ארכיוני; סגנון צילום ותאורה.

- * פעלולים חזותיים: התמונה – השימוש בגרפיקה, בהנפשה, בשקופיות, בכתוביות ובכתורות.
- * פס-הקול – צורות שונות של קריינות, פעלולים קוליים, מוסיקת רקע.

ד. ערכים חברתיים

1ד. סרטי התעודה בקולנוע ובטלוויזיה

- * באיזו מידה המניע לעשיית הסרט התיעודי הוא מודעות חברתית חזקה?
- * הקולנוע התיעודי מציג לפנינו תרבויות שונות, רחוקות וקרובות. מה אנו למדים על הערכים החברתיים של תרבויות אלו? (נורמות התנהגות, מוסריות, תפקידי המינים וכו').

2ד. אקטואליה וחדשות בטלוויזיה

- * עד כמה משפיעים שיקולים של מקבלי החלטות על תוכן וצורה של חדשות? בעיות מוסר, אתיקה, צנזורה, חופש דיבור, צנעת הפרט.
- * מאפיינים של קריינים, מראיינים ומנחים בטלוויזיה: גיל, מוצא, השכלה, מין וכו'.
- * באיזו מידה גיבורי אמצעי התקשורת – קריינים, מראיינים, מנחים – משפיעים על עמדות הצופה?
- * באיזו מידה נושאים שבשולי החברה – עוני, רעב, מחלות (איידס) – מקבלים כיסוי?
- * באיזו מידה קבוצות שונות בחברה מקבלות כיסוי?
- * באיזו מידה מטרות האמנה של הרשות המסדרת מתבטאות בתכניות האקטואליה?

ה. תעשיית הטלוויזיה והקולנוע והשפעותיה על התוצרים

ה1. סרטי התעודה בקולנוע ובטלוויזיה

- * המעמד המסחרי של סרטים תיעודיים – אילו סרטים זוכים להכרה נרחבת?
- * מקורות מימון לסרטי תעודה – עד כמה מקורות אלה משפיעים על מגמתיות?
- * ניצול המסגרת של סרט תעודה למסר סנסציוני מסחרי.

ה. אקטואליה בטלויזיה

- * דרכים להשגת מידע עדכני לתכניות האקטואליה השונות – עיתונות, לוויין, סוכנות עתי"ם, רשתות שידור שונות, מחשב, פקס.
- * השפעות מוסדיות על מסרים גלויים וסמויים בתכניות התעודה למיניהן. (צנזורה, אמנה של רשת שידור, ועד מנהל וכו').
- * השפעת התחרות בין רשתות שידור וחברות הפקה על המידע ואיכותו, ומסחור המידע ומכירתו (בתוך אותה ארץ ובין ארצות).

ו. היבטים היסטוריים

11. סרטי התעודה בקולנוע ובטלויזיה

- * הקולנוע כמשקף ציוני דרך בתיעוד העבר.
- * מקומם של סרטי התעודה במשך ההיסטוריה והשפעתם על תהליכים חברתיים. (ווטרגייט, איראן גייט, עימותים טלוויזיוניים, סרטי תעמולה והסברה).
- * התפתחות אמצעים טכנולוגיים והשפעתם על תיעוד. (סרטי טבע, צלומים תת-ימיים).

21. אקטואליה בטלויזיה

- * אירועים תקשורתיים, לדוגמה: ביקור סאדאת, הנחיתה על הירח, מלחמת המפרץ כמלחמה תקשורתית, שנוהלה מעל מסך הטלויזיה.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת השונים

- * השוואה בין הטיפול בנושאים אקטואליים בערוצים שונים וברשתות שונות
- * השוואה בין דרכי הטיפול בנושאים אקטואליים באמצעי התקשורת השונים – רדיו ועיתונות לעומת טלויזיה וקולנוע.

נושא 3: ספורט בטלויזיה ובקולנוע

הספורט הוא ההצגה העממית הפופולרית של כל הזמנים. יש בו אלמנטים תקשורתיים בסיסיים, הצגה מרשימה של דרמה אנושית, מתח ובידור בתנועה ובצבע.

סרטים תיעודיים על אירועי ספורט נעשו לפני העידן הטלויזיוני, אבל להפקות אלה היה חסר הזמן הדרוש להכנת סרט מוגמר להקרנת. רק הטלויזיה הצליחה לספק לספורט את תחשת החוויה המידית, והיום הפכו תכניות ספורט לתוצר מצליח, הזוכה לשיווק בין לאומי.

חידושים טכנולוגיים כמו עדשת הטלה, עדשות זום וההילוך החוזר הוסיפו עניין ואופי מיוחד לדיווח המצולם של אירועי ספורט. צילום אירוע במספר מצלמות מעניק לו עצמה ועניין. כוכבי הספורט הפכו לכוכבי-על ולנכסים מסחריים, והתפתח ניצול הפופולריות של הספורט והספורטאים על ידי הפרסומת.

לספורט מספר יתרונות בחינוך לאמצעי התקשורת ההמוניים. קל מאוד להסביר את הקשר התקשורתי בין קהל הצופים והתכניות. קל להראות כיצד המעורבות של קהל הצופים משפיעה על מתן עדיפות לתכניות ספורט, על בחירת הפורמטים, ועל התכנון וצורת ההגשה.

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * האם אני צופה במהדורות ספורט? למה?
- * מהו אופי המעורבות שלי בספורט? האם המעורבות עניינית או רגשית?
- * איזה ידע מספקות לי תכניות ספורט?
- * אילו צרכים מספקת לי הצפייה בתכניות ספורט? אילו צרכים מספקת הצפייה בתכניות ספורט לאחרים?
- * האם אהובים עלי סיפורים בדויים, שגיבורם ספורטאי, והם עוסקים בספורט? האם אני מוצא/ת עניין בסרט או בסדרה בטלויזיה, שהספורט משמש בה כרקע לסיפור?
- * האם יש סוגי ספורט שאעדיף לצפות בהם?

ב. היבטים ייחודיים

* סוגים שונים של תכניות ספורט. (פונקציות שונות, משך שידורים שונה, וכו').

אפיונים תוכניים

* סוגי ספורט שכיחים וסוגי ספורט נדירים בתכניות ספורט.

* תכניות המכוונות לצופה המתמצא בכללים לעומת תכניות בסיסיות, שאינן מניחות ידע קודם.

אפיונים מבניים

* העברת מידע על ספורט באמצעות תכניות שונות בטלוויזיה. (מהדורת חדשות, סיכום, משחק השבוע, ראיון עם מומחים או עם ספורטאים, טבלת תוצאות וכו').

* התמקדות באירוע אחד לעומת סדרה של אירועים (משחק בשידור חי לעומת חדשות ספורט).

אפיונים הפקתיים

* כיצד מסגירה הפתיחה אופי של כל תכנית?

* העברה של קודים מיוחדים הקשורים לספורט. (שפה וביטויים והשפעתם על הצופה, קודים חזותיים בשפת הסימנים של שופטים ושחקנים).

* צילום מופע ספורט בזמן אמת לעומת ראיונות ודיווח על אירועים שכבר התרחשו.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

כלים חזותיים: צילום ממרחקים שונים בתכניות ספורט לשם העברת מידע מסוים.

סיקור של מספר מצלמות, תנועות המצלמות, שימוש בעדשת טלה, עריכה במקום, הכנסת קטעי הילוך איטי וקטעי הילוך חוזר.

הצילום כגורם דרמטי: מראות של שמחה, כאב, אכזבה וכו'. התייעצות בין מאמן וקבוצה וכו'.

פסקול: צורות אופייניות של דיבור בשידורי ספורט ברדיו וטלוויזיה – קולות הקהל, פעוללים קוליים, מוסיקת רקע לכתרות, וכו'.

ד. ערכים חברתיים

* מודעות לספורט בחברה המודרנית והרחבת הכיסוי הטלוויזיוני הניתן לספורט.

- * סוגי ספורט מדווחים לעומת כאלה המדווחים פחות או שאינם מדווחים כלל.
- * הקשר של סוגי ספורט שונים עם מעמד ויוקרה חברתית. (טניס וגולף כספורט למעמד העליון לעומת כדורגל וכדורסל כספורט עממי).
- * היבטים חברתיים כלליים: ההזדהות המוחלטת של מעריצים עם קבוצה מסוימת; הטקסיות הפולחנית של אירועים; ספורט ופוליטיקה; הזדהות לאומית באירועים בינלאומיים.
- * תחרות מול שיתוף פעולה, הגינות מול אלימות בספורט מאבק על כוח הרצון כערכים האופייניים לספורט ולשיקופו בטלוויזיה ובקולנוע.
- * דמות הספורטאי כגיבור אמצעי התקשורת; מצ'ואיסם ודמות האישה בספורט; בניית אגדות (ברקוביץ, מרדונה וכו').
- * דמותם של כתבי הספורט. גברים לעומת נשים בדיווח על ענפי ספורט שונים.

ה. תעשיית הטלוויזיה והקולנוע והשפעותיה על התוצרים

- * הצד המסחרי בספורט, מכירת שחקנים, הכנסות ממשחקים, וכו'.
- * ספורט ופרסומת: ניצול האהדה לספורט ולספורטאים בפרסומת של מוצרי צריכה (על חולצות השחקנים ומסביב למגרש); מכירת זמן פרסום בהפסקות של משחקי ספורט (הסופרבוול בארצות הברית).
- * הימורים בארץ והימורים בין-לאומיים הקשורים בתחרויות ספורט.

ו. היבטים היסטוריים

- * היסטוריה של דיווחים על ספורט בעיתונות והתפתחות תכניות הספורט ברדיו.
- * התפתחות היסטורית של דיווח על אירועי ספורט מיוחדים, כגון על אולימפיאדות ומפגשים בין-לאומיים אחרים.
- * השתקפות הספורט בקולנוע במשך השנים: תכנים, סיפורים וגיבורים שהוצגו על מסכי הקולנוע.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

- * כיצד מדווחים על היבטים שונים באמצעי התקשורת השונים? מה מודגש בכל אחד מהם?
- * השוואה בין טיפול בספורט בעיתון, ברדיו, בקולנוע ובטלוויזיה.

נושא 4: מוסיקה בטלוויזיה ובקולנוע

הקולנוע והטלוויזיה "מראים" את המוסיקה ולא רק משמיעים אותה. עובדה זו תורמת לקירוב המוסיקה לקהל, משפיעה על טעם הצופים, יוצרת כוכבים ובונה תדמיות מועדפות. כמו כן היא מקרבת סגנונות מנוגדים, חושפת את האדם העומד מאחורי המוסיקה ופותחת צוהר לעולמות מוסיקליים, הרחוקים מהסביבה הטבעית של קהל הצופים/מאזינים.

הטלוויזיה מציעה לקהל מרכול מוסיקלי, שאינו נבחן רק בהיבט הקולי, אלא אף בצד החזותי הבונה ומחזק אותו. במשך הזמן נוצרו ז'אנרים מיוחדים לתכניות מוסיקה בטלוויזיה.

המוסיקה מתפקדת כאחד מן המרכיבים החשובים בבניית השפה הקולנועית בכל תכנית או סרט. במסגרת ההיבטים הצורניים והקוליים של כל נושא אנו מטפלים במוסיקה כחלק מפס הקול. בפרק זה נעסוק בתכניות ובסרטים, שנושאים המרכזי הוא מוסיקה או מוסיקאים.

אנו ממליצים לעבוד על תכניות וסרטים העוסקים במוסיקה, משום שהנוער חשוף לתכניות רבות העוסקות בהן, אוהב אותן ועוקב אחריהן בעניין. בעקבות חשיפה זו מתפתח טעמו המוסיקלי, והוא מאמץ מראה חיצוני, לבוש ואף קודים התנהגותיים שונים.

עיסוק בוידאו קליפ או ניתוח תכניות על זמרים אהובים עשויים להיות נקודת פתיחה מוצלחת, היוצאת מעולמם של התלמידים, והם יאפשרו העמקה והשוואה בהתייחסות לדרכי הצגה ותבניות חדשניות, בשפת אמצעי התקשורת החזותיים. חשיפת התלמידים לשימוש בטלוויזיה כאמצעי לקידום מכירות של תקליטים וכאמצעי ליחסי ציבור של זמרים ואמנים – תפתח בהם מודעות ועמדה עצמאית וביקורתית יותר כלפי החומר הנצפה.

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * האם אני צופה בתכניות העוסקות במוסיקה? מדוע? האם אני רואה סרטים מוסיקליים? אילו?
- * אילו סוגים של תכניות וסרטים העוסקים במוסיקה אני מכיר/ה? אילו מועדפים בעיניי? מדוע?
- * מה ההבדל עבורי בין האזנה לתקליט לבין צפייה במופע של אותו אמן בטלוויזיה ובקולנוע?
- * באיזה אופן משפיעים הטלוויזיה או הקולנוע על חיבתי למוסיקה זו או אחרת? לאמן זה או אחר?
- * האם יש הבדל עבורי בין וידאו קליפ לבין הופעה חיה של זמר? מה עדיף בעיניי?
- * האם אני אוהב/ת לראות סרטים ותכניות העוסקים בחייהם של מוסיקאים? מדוע?
- * האם אני מפיק/ה ידע מצפייה בתכניות מוסיקה?

ב. היבטים ייחודיים

ניתן להבחין בסוגים שונים של תכניות או סרטים העוסקים במוסיקה.

אפיונים תוכניים

בקולנוע: סרטים המתעדים מסע הופעות, סרטי אופרה או מחול עלילתיים, ביוגרפיות של אמנים, מחזות-זמר. בטלוויזיה: זמרים באולפן, תכניות לענייני מוסיקה, קונצרטים ואופרות מצולמים, וידאו קליפים, חידונים מוסיקליים, ביוגרפיות של אמנים, סדרות הבנויות כמו מחזמר (תהילה). פסטיבלים מוסיקליים למיניהם, כגון האירוויזיון, פסטיבל.

אפיונים מבניים

בקולנוע:

סרט תיעודי – שילוב של קטעי ראיונות, חומר ארכיוני וצילומי הופעות. מחזמר (מיוזיקל) – סיפור עלילתי המשלב את השירים כחלק בלתי נפרד מהעלילה, היגיון פנימי של התקדמות הסיפור באמצעות המוסיקה. בטלוויזיה:

מגזין – כתבות, וידאו קליפים, ראיונות וכו'.

סרט תיעודי – קטעי ראיונות, חומר ארכיוני, צילומי הופעות.

קונצרט או מופע זמר מצולם – העמדה בימתית המתאפיינת בשימוש רב

במצלמה, בתקריבי הפנים או הכלים המוסיקליים, בזוויות צילום מעניינות, בתאורה רב גונית.

תחרויות מוסיקליות – צילומי אולפן, תגובות קהל בזמן אמיתי, מנחה.

אפיונים הפקתיים

בטלוויזיה: שידור חי לעומת הקלטה ועריכה לפני שידור, שימוש בחומר ארכיוני, שילוב ראיונות בתוך השירים. שימוש באולפן לעומת צילומי חוץ. וידאו קליפים מצוירים, וידאו קליפים של הופעה, וידאו קליפים אסוציאטיביים.

בקולנוע: מחזמר המצולם באולפן; שימוש בפעלולים; מחזמר המצולם בשטח; מסעות של להקות; שילוב בצילומי ארכיון בתוך הסרט; צילום על פי פס הקול או פס קול המותאם לתמונה בשלב מאוחר יותר; עלילה בנויה לצורך חיבור בין שירי התקליט (החומה); שירים המותאמים לעלילת הסרט (רחובות לוחטים).

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

תמונה

קשר בין צורה ותוכן בתכניות מוסיקה:

- * צילום: תקריבים, תנועות מצלמה דינמיות, קצב בתוך השוט, זוויות מעניינות.
- * תאורה: אפקט בימתי של זרקורים או שימוש בתאורה מתוחכמת ומגוונת.
- * פעלולים: שימוש בטכניקות מתוחכמות של מצלמות ושולחנות עריכה ליצירת ההרגשה המבוקשת.
- * עריכה: קצב, הכפלת תמונות, חיבור אסוציאטיבי או עלילתי של חומרים שונים.
- * הנפשה: שימוש נרחב בהנפשה ידנית או ממוחשבת ליצירת הקשרים דמיוניים ומופשטים, התואמים את עולם האסוציאציות המוסיקלי.
- * עיצוב חזותי: צבעים, קומפוזיציות, טקסטורות, תפאורות, חפצים, תלבושות ועוד.

פס קול

שימושים שונים של מוסיקה, שירה ונגינה בסרטים מוסיקליים:

- * מוסיקה, שירה ונגינה כחלק בלתי נפרד מהעלילה וכמקדמי עלילה.
- * נגינה ושירה כאמצעים לביטוי רגשות.

- * נגינה ושירה כאמצעי לביטוי מחאה שאינה נאמרת בדיאלוג.
- * המוסיקה כבסיס לבניית הצד החזותי (וידאו קליפים).

ד. ערכים חברתיים

- * הכפר הבין-לאומי בראי המוסיקה.
- * חזרה אל השורשים – חיפוש אחר המקורי והאמיתי.
- * גיבורי תכניות מוסיקליות כמושא להערצה ולחיקוי – השפעה על אפנה ועל דרכי התנהגות.
- * הופעה ותדמית של גברים ונשים.
- * אלימות, מין וכוח – מוטיבים פופולריים בוידאו קליפים.
- * סרטי פולחן כתופעה תרבותית.

ה. תעשיית הטלוויזיה והקולנוע והשפעותיה על התוצרים

- * בניית כוכבים, מלחמת יחסי הציבור.
- * וידאו קליפים כאמצעי לקידום מכירות.
- * מגמתיות של עורכי תכניות או מנהלי תחנות.
- * תחרות בין רשתות והשפעתה על טעם קהל.

ו. היבטים היסטוריים

- * גלגול המחזמר בקולנוע מראשית דרכו ועד חזרתו בשנות ה-70-80.
- * סרטי מסע וביוגרפיות של כוכבים – התפתחותו וגלגולו של הזמר מן הקולנוע אל הטלוויזיה.
- * הוידאו קליפ והתפתחותו: מההשפעה של הקולנוע על הוידאו קליפ בראשית הדרך ועד להשפעה של הוידאו קליפ על הקולנוע בסרטים הבנויים בסגנון זה.
- * התפתחות ערוץ המוסיקה בכבלים.
- * התפתחות סגנונות של צילום הופעות או קונצרטים: מצילום שטוח ופשטני ועד לשילובים של טכנולוגיות מתקדמות, טכניקות צילום עשירות ועריכה מתוחכמת.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

- * השוואה בין האזנה למוסיקה וצפייה בתכניות מוסיקה.
- * השוואה בין הופעה חיה במציאות לבין שידור חי של מופע ברדיו ובטלוויזיה.
- * מצעד הפזמונים ברדיו לעומת מצעד הפזמונים בטלוויזיה.

נושא 5: הפרסומת בטלוויזיה ובקולנוע

הפרסומת מספקת מגוון רחב של דוגמאות לצורות ביטוי בשפת אמצעי התקשורת; היא מדגימה בבירור את הקשר בין עיצוב תוכן וצורה לבין שכנוע של קהל צופים ומאזינים (כגון יופי חזותי, תוכן מבדר וצלילים מהנים). כל טכניקה או תחבולה בצילום, בבימוי ובשימוש בצליל מנוצלות בפרסומות הרבות שעל מסכי הקולנוע והטלוויזיה.

פרסומאים יודעים היטב כיצד לנצל צרכים פסיכולוגיים ושאיופות חברתיות סמויות, ולתרגם אותם לטענות פרסומיות. הפרסומת מעלה עולם קסום של אנשים יפים ומאושרים, שבו הכול בהישג יד וכל הבעיות מוצאות את פתרונן עם רכישתו של מוצר מסוים. אומרים שהפרסומת מוכרת לנו חלום; לא תמיד הצופה מודע לכך, שבחלום זה מסתתרים ערכים חברתיים.

החדירה לעולם ערכיו של הקונה נעשית על ידי ניצול חולשותיו. באמצעות פיתויים, הבטחות ואשליות מוכרים לו ערכים ומוצרים, כשהם משולבים זה בזה. למשל: לא קונים רק מכונית, אלא רוכשים אותה גם סטטוס והרגשה של ביטחון עצמי. הפרסומת מכתיבה לקונה לא רק את המראה האפנתי בביגוד או בעיצוב פנים של דירתו, אלא היא גם קובעת את תדמית החיים האידיאליים, שבהם הערך הבולט הוא עושר חומרני. הפרסומת בטלוויזיה ובקולנוע היא בעלת עצמה מיוחדת, מכיוון שהיא פונה בו זמנית כמעט לכל החושים.

פירוט היעדים להוראת הנושא לפי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * האם אני צופה בתשדירי שירות בטלוויזיה ובסרטי פרסומת בקולנוע? למה?
- * האם הם גורמים לי הנאה? למה? מה מושך אותי במיוחד? במה אני מוצא/ת עניין?
- * האם אני קורא/ת את טקסט הפרסומות בעיתון, ברחוב או בסרטים? למה?
- האם אני שם/ה לב לפרסומות ברדיו?
- * האם הפרסומות מספקות לי מידע? אילו צרכים נוספים הן מספקות לי?

- * האם אני נוטה לזכור משהו מהפרסומות שראיתי או שמעתי? אם כן, מה? (המידע הפרסומאי, הרעיון, הסיפור, הדמויות, התלבושות, הבדיחות, מלות הגינגל, שירים או מוסיקה).
- * האם אני מוצא/ת הבדל בהנאה בין צפייה בתשדירי שירות או סרטי פרסומת לבין הסתכלות בוגמונות בעיתון או שמיעת פרסומות ברדיו?
- * האם אני נוטה לשים לב, גמה שהפרסומת מציעה לי?
- * האם יש בתשדירי שירות ובסרטי פרסומת דמויות אהובות עלי? מה מאפיין אותן?

ב. היבטים ייחודיים

אפיונים תוכניים

- * צורת העברת המסרים – ישירה או עקיפה, גלויה או סמויה.
- * סוגי ההומור בפרסומת.
- * הבחנה בין פרסומות למוצרים לבין סרטי תעמולה.

אפיונים מבניים

- * הז'אנרים והסגנונות השונים – סרטי פרסומת עלילתיים, סרטי פרסומת בעלי אופי תיעודי, סרטי פרסומת מצוירים: מה הם ההבדלים ביניהם, אילו פונקציות הם ממלאים ובאיזו מידה יש קשר בין צורה ותוכן?

אפיונים הפקתיים

- * סוגים שונים של פרסומות בטלוויזיה או בבית קולנוע: תשדירי שירות או סרטי פרסומת, פרסומת לתכניות "לקראת שידור" בטלוויזיה וה"בקרוב" בבית קולנוע, פרסומת ממומנת לתכניות בערוץ 2, טלטקסט וכו'.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

- כלים חזותיים: צילום, קומפוזיציה, צבע, תנועות המצלמה, עריכה וקצב, שימוש בפרסומת בשפה לא מילולית כאמצעי לשכנוע, פעלולים מיוחדים.
- פסקול: צורות פנייה אופייניות לפרסומת – שנינות מילולית, כגון חרוזים ומשחקי מלים – שירים ומוסיקת ליווי, פעלולים קוליים.
- המלה הכתובה: מסרים כתובים – שם המוצר, שם היצרן, וכו'.
- קודים: האם יש קודים מיוחדים בפרסומת? האם אפשר לזהות את השימוש במסר גלוי לעומת מסר מוסווה?

ד. ערכים חברתיים

- * מה מציעות פרסומות לצופה? איזה מידע הן מעבירות?
- * מה הקשר בין הקהל ובין הפרסומת הפונה אליו?
- * אידיאלים של הצלחה חברתית בפרסומת.
- * מה אפשר ללמוד על החברה הישראלית על סמך הצגת דמויות בפרסומת? איך מוצג הגבר, האישה, זקנים וילדים, עדות ומיעוטים?
- * ערכים שליליים סמויים בפרסומת. (אלימות, שבירת קודים מוסריים מקובלים, וכו').
- * הפן הערכי של תשדירי שירות בטלויזיה – והסטייה ממנו.
- * הבחנה בין הערכים המותקפים בפרסומת של מוצר לבין ערכים המשתקפים בתעמולה.

ה. תעשיית הפרסומת והשפעותיה על התוצרים

- * חדירת הפרסומת למדיה והגברת המודעות לפרסומת בקרב קהל הצופים.
- * הארכת משך הזמן המוקצב לפרסומת ומקום הפרסומת בעריכת השידורים.
- * השפעת שילוב הפרסומות על המבנה של תכניות טלוויזיה.
- * השפעת שילוב פרסומות על סגנונות צפייה בטלוויזיה.
- * מה ההבדל בין תשדירי שירות וסרטי פרסומת בטלוויזיה לבין אלו שבקולנוע?
- * מה מרבים לפרסם בקולנוע? ובטלוויזיה?
- * מה הקשר בין כלכלת השיווק לפרסומת באמצעי התקשורת?
- * איך משפיע מסע פרסומת באמצעי התקשורת השונים על מכירות?
- * מה תורם מימון הפרסומאים לטלוויזיה באופן כלכלי?
- * האם קיימים לחצים או השפעת תורמים על האופי ועל התוכן של התכניות?
- * לאיזה היקף של קהל פונה הפרסומת בישראל? ולאיזה היקף פונה הפרסומת בארה"ב?
- * אמינות הפרסומת: השוואה בין מידע, שמועבר בפרסומת, לבין דרכים אחרות לקבלת מידע על המוצר.

ו. היבטים היסטוריים:

* התפתחות הנושאים והתכנים בפרסומות. צורות שונות של פרסומת עקב ההתקדמות הטכנית באמצעי התקשורת.

* התפתחות במידת התחכום של הפרסומת בקולנוע ובטלוויזיה כדוגמה לשינויים בתרבות ובמצב הכלכלי בארץ.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

* מה בדרך כלל מפרסמים ברדיו? בטלוויזיה? ובקולנוע? למה מפרסמים דווקא במדיום מסוים ולא באחר?

* השוואה בין פרסומת לנושא או לתוצר באמצעי התקשורת מבחינת ההבדלים בתוכן, בצורה ובקהל היעד.

נושא 6: תכניות מיוחדות לטלויזיה

ניל פוסטמן בספרו "אבדן הילדות" מגדיר את הטלויזיה כחיית טרף רעבה, שיש להשביע אותה ללא הרף. במשך השנים פיתחה הטלויזיה סוגי תכניות ייחודיות, שאינן אופייניות לקולנוע. הפרק הנוכחי יתמקד בשלושה סוגים שכיחים של תכניות:
ראיונות;
משחקי טלויזיה;
מגזינים.

ראיונות

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * אילו תכניות ראיון בטלויזיה מוכרות לי (ראיון עיתונאי, ראיון של פרופיל אישי, ראיון קבוצתי)?
- * מדוע אני צופה (או נמנע/ת מלצפות) בתכניות ראיון בטלויזיה?
- * האם יש תכניות ראיון, שעשיתי מאמץ מיוחד לצפות בהן? מה מאפיין אותן?
- * האם תכניות ראיון מספקות לי ידע? איזה סוג של ידע?
- * האם יש מראיינים שאהובים עלי במיוחד? מדוע?

ב. היבטים ייחודיים

מאפיינים תוכניים

- * הבדלים בין תכניות של ראיון עיתונאי לבין ראיון בתכניות בידור – תוכן, העמקה בנושאים וסגנון הראיון.
- מאפיינים מבניים**
- * המבנה הבסיסי: מראיין (אחד או יותר) ומרואיינים.
- * מיקוד באנשים, וקשר בלתי אמצעי בין הצופה והמרואיין.
- * מספר המראיינים; מספר המרואיינים; שילוב בין ראיון ומופע אמנותי; דיון לעומת ראיון אישי.

מאפיינים הפקתיים

- * אתר הצילום, המסגרת, מידת השיתוף של הקהל, מיקוד המצלמה, שילוב של פילם או כתבות חוץ קצרות.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

- * ויזואליזציה ממוקדת באנשים: השפעה של זוויות הצילום ותנועת המצלמה בזמן הראיון על ההבלטה של היבטים שונים של המראיין והמראיינים. השפעה של צורת הישיבה (מרחק בין המראיין והמראיין), השפעה של התאורה.
- * השוואה בין תכניות ראיון בשידור חי לבין תכניות מוקלטות – השפעת גורם העריכה והקיטוע.
- * סוגי תפאורה אופייניים לתכניות ראיון שונות (תפאורה זוהרת לעומת תפאורה מינימליסטית) והשפעת התפאורה על האווירה. מרכיבים אסתטיים בתפאורה.
- * מספר המראיינים ומספר המראיינים בתכנית מסוימת (השפעה על עומק הראיון והגוון).
- * שילוב של חומר חזותי בראיון.
- * סגנונות ראיון ומאפיינים של ראיון מוצלח (למשל: השתלטות על המראיין או המראיין לעומת תקשורת פתוחה); הידע של המראיין ואופן הכנתו את הנושא, דרך הצגת השאלות ועוד).

ד. ערכים חברתיים

- * איזון בתכניות הראיון השונות מבחינת מין וגיל המראיינים והמראיינים.
- * אילו עיסוקים זוכים לכיסוי בתכניות ראיון?
- * שיקולים ערכיים ופוליטיים המשתקפים בבחירת הנושאים והמראיינים.
- * ערכים סמויים שעוברים דרך תכניות ראיון: מי נחשב לאישיות מבוקשת, אילו נושאים מועלים על סדר היום, וכו'.
- * האם הראיון הוא ז'אנר שמייצג תפיסה דמוקרטית, בשל העובדה שהוא מאפשר לאנשים מן השורה חשיפה וגישה לאמצעי התקשורת?

ה. תעשיית הטלוויזיה

- * מהו החלק היחסי של תכניות ראיון בלוח השידורים של הערוצים השונים?
- * מהן שעות השידור ומהם קהלי היעד האופייניים לראיונות מסוגים שונים?

- * שיקולים לשידור תכנית ראיון (תקציב נמוך, "רכילות" ברמה גבוהה, הזדמנות להעלות בעיות חברתיות על סדר היום).
- * אמצעים ליצירת מגמתיות בראיונות: סגנון שאילת השאלות, עריכה.

1. השוואה בין טלוויזיה לאמצעי תקשורת אחרים

- * השוואה בין אמצעי ההפקה של ראיון ברדיו לבין ראיון בטלוויזיה – הדגשת פעלולים קוליים לעומת פעלולים חזותיים.
- * השוואה בין ראיון בטלוויזיה לראיון בעיתון (ההופעה לעומת התיאור, הפרשנות והסינון).

תכניות מגזין

המגזינים מהווים ז'אנר מיוחד המייצג את הקיטוע האופייני לטלוויזיה – מעבר מהיר מעניין לעניין. מסגרת זו מאפשרת גמישות מרבית בהפקה, בעריכה ובתכנים.

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * אילו מגזינים מוכרים לך? (תכניות סטיריות כגון "זהו זה", תכניות בענייני יום יום כגון "בין הכסאות", וכו').
- * האם יש מגזינים שאשתדל במיוחד לצפות בהם? מדוע?
- * האם הצפייה במגזינים גורמת לי הנאה? מדוע?

ב. היבטים ייחודיים

מאפיינים תוכניים

- * תכנים משתנים בהתאם לסוגים השונים של המגזינים. (סטירה, נושאים מחיי יום יום, תכנים לימודיים, תכנים בידוריים, וכו').
- * האם יש קשר בין קטעים מבחינת התוכן שבו הם מטפלים? באילו מגזינים יש קשר ובאילו אין קשר?

מאפיינים מבניים

- * קיטוע – תכניות המורכבות מקטעים, שלעתים יש קשר ביניהם ולעתים אין.

מאפיינים הפקתיים

- * הפקת רוחב – פינות שונות; מבנה קטעים (Line-Up) מורכב ומגוון.
- * מסגרת – מנחה או נושא מרכזי.

ג. דרכי ההצגה החזותיות והקוליות

- * משמעות התזמון כגורם מרכזי במגזינים – החיבור בין קטעים כקובע קצב וגוון.
- * שימוש בדרכי הצגה שונות בערוץ הקולי והחזותי כמעברים בין קטעים.
- * השוואה בין מגזין עם מנחה לבין מגזין ללא מנחה, וניתוח תפקיד המנחה.
- * שימוש בהומור במגזינים.
- * אחידות לעומת שוני בתפאורה באתר הצילום בין קטעים שונים במגזין ותרומתם.

ד. ערכים חברתיים

- * האם המגזין מחנך להתייחסות חלקית ומקוטעת ולציפיות לשינויים מהירים בתכנית טלוויזיה?
- * אילו סוגים של תכנים חברתיים מקבלים כיסוי במגזינים?
- * גברים ונשים כמגישים במגזינים וכמככבים בהם.
- * חשיפה ציבורית של נושאים במגזינים.

ה. תעשיית הטלוויזיה והשפעותיה על התוצרים

- * המגזין כז'אנר שמאפשר שילוב של פרסומות במהלך תכניות.
- * המגזין כז'אנר שמושפע מגישת הפרסומת – תמצות, קיצור, פסיפס של קטעים קצרים שכל אחד מהם מעביר מסרים בזמן קצר.
- * עלויות של מגזינים שונים.

משחקי טלוויזיה

פירוט היעדים להוראת הנושא על פי ההיבטים השונים

א. התייחסות אישית

- * אילו סוגים של משחקי טלוויזיה מוכרים לך? (חידונים, משחקי תחרות יצירתיים, מפגשים).
- * האם הצפייה במשחקי טלוויזיה גורמת לי הנאה? מדוע?

- * עד כמה אני "פעיל/ה" בעת הצפייה במשחקי טלוויזיה?
- * כיצד אני נוטה להגיב לכישלון ולהצלחה במשחק שמוצג על המרקע? (שמחה לאיד, בוז, כעס, השתתפות בשמחת המצליח, וכו').
- * האם אני מפיק/ה מידע ממשחקי טלוויזיה?

ב. היבטים ייחודיים

מאפיינים תוכניים

- * השוואה בין משחקי טלוויזיה המעוגנים בתכנים בידוריים לעומת משחקים המעוגנים בתכנים לימודיים (כמו חידון התנ"ך או חידון צה"ל).

מאפיינים מבניים

- * תכנית המתבססת על מנחה ומשתתפים
 - תפקיד המנחה במשחקי טלוויזיה מסוגים שונים.
- * תכנית המתבססת על תחרות בין משתתפים
 - עד כמה בחירת המשתתפים תורמת לתכנית.
 - עד כמה התפיסה התחרותית משפיעה על עיצוב התפאורה, על הצילום ועל קצב התכנית.

מאפיינים הפקתיים

- * שידור חי מתוך האולפן:
 - משמעויות לגבי הצופה ומידת מעורבותו.
 - משמעות מבחינת האמינות.

ג. דרכי הצגה חזותיות וקוליות

- * באילו אמצעים משתמש המנחה כדי ליצור מתח או להפיג מתח? (הומור, מרווח זמן בין השאלות, עידוד וכו').
- * באילו אמצעים משתמש הבמאי כדי ליצור מתח או להפיג מתח? (פעלולים קוליים, מיקוד המצלמה, ניקוד).
- * איך משפיעה התפאורה על האווירה?
- * השוואה בין משחקי תחרות בידע לבין משחקים המתבססים על היבטים בידוריים - האם יש שוני מבחינת הקצב?
- * באילו אמצעים מחדדים את הסיטואציה התחרותית? (צורת הישיבה, ניקוד, עידוד, זמן ביצוע).
- * מידת השילוב של חמרים חזותיים (קטעי סרט או שקופית) במשחקי טלוויזיה מסוגים שונים.

ד. ערכים חברתיים

- * ערכים הקשורים בסיטואציה התחרותית – תגמולים פסיכולוגיים וחומריים, הישגיות, הפגנה של ידע או כישרון, יחסים בין מתחרים.
- * הופעה של גברים ונשים בתכניות משחק מסוגים שונים.

ה. תעשיית הטלוויזיה והשפעותיה על התוצרים

- * מימון: תרומות של מפרסמים או גורמים אחרים.
- * מהו מקומן של תכניות משחק בטלוויזיה הישראלית הממלכתית לעומת מקומן של תכניות משחק בטלוויזיה המסחרית? (רצויה גם השוואה עם ארצות אחרות, כגון אמריקה וגרמניה).
- * מהן שעות השידור המקובלות לתכניות המשחק השונות?
- * מהם קהלי היעד של תכניות המשחק השונות?

ו. היבטים היסטוריים

- * הרדיו כמקור למשחקי טלוויזיה ולחידונים.
- * מניעים תועלתניים ללקיחת חלק במשחק – הפקת תועלת מידית (שידוכים למשל).
- * מסרים אידיאולוגיים וחברתיים המועברים במשחקים מסוגים שונים, למשל: ערכים מובילים בחידון התנ"ך או חידון צה"ל לעומת ערכים מובילים ב"מה הסוד שלי" או ב"זה מה יש".
- * ייצוגיות של משתתפים מבחינת גיל, מין, מוצא והשכלה במשחקים מסוגים שונים.
- * החשיבות במתן הזדמנות לאנשים מן השורה להופיע ולהפגין יכולת (ידע, כשרון וכו').
- * השוואה בין תכניות משחק ישראליות ותכניות משחק אמריקניות וגרמניות: מידת ההעתקה של רעיונות וערכים.

ז. השוואה בין אמצעי התקשורת החזותיים לאחרים

- * השוואה בין תכניות משחק ברדיו ובטלוויזיה (חידונים, חפש את המטמון וכו') מבחינת:
 - האמצעים הננקטים ליצירת מתח
 - דרכי ההצגה והחשיפה של המשתתפים
 - דרכי ההנחה

ד. הצעות לפעילויות

צפייה בלבד בסרטי קולנוע ובתכניות טלוויזיה אינה מספיקה. התכנית מציעה לשלב בהוראה פעילויות שונות, שבהן יתנסו התלמידים בעשייה וביצירה של מסרים שונים באמצעי התקשורת החזותיים. הכוונה לתרגילים המתמקדים בקטע מסוים בתהליך ההפקה, כגון: כתיבת קטע של תסריט, משחק, צילום, עריכה ובימוי. בבתי ספר, שבהם קיים ציוד קולנועי, מורים מקצועיים והקצאה של שעות, ניתן להעשיר את התכנית המוצעת בלימודי הפקה משמעותיים. להלן הצעות לפעילויות של התנסות ועבודה מעשית בהתאם לנושאי התכנית:

הנושא	הצעות לפעילויות
1. בדיון	- בדיקת צילומי סטילס: הבחנה במרכיבי התמונה ובהשפעתם על הסיפור המסופר בה. - אימפרוביזציה של סיטואציה דרמטית בכתב תוך בחירת דיאלוגים אופייניים. - כתיבת סצינות המשך לסרטים או לתכניות. - עיבוד בתמונות לסיפור פופולרי. - ייצוג ואפיון דמויות ומצבים באמצעות איפור, לבוש ואבזרים. - עיצוב תפאורה שתשקף דמות ונושא. - הקלטת סיפור במיקרופון והוספת קולות רקע שונים לזיהוי התרומה של מרכיבים שונים בפסקול.
2. תעודה	- עריכת כתבה חדשותית מעיתוני היום רק על סמך תמונות. - גזירת פרטים מתוך תמונה ועיצוב קומפוזיציה חדשה ליצירת משמעות שונה. - צילום 10 תמונות סטילס או שקופיות בנושא מסוים לעריכתו בסדר שונה. - הקלטת קריינות חדשה לכתבה נתונה. - ציטוטים לשיחות מהחיים לשם הבחנה בין צורות שונות של דיבור אותנטי. - יצירת סימנים מוסכמים לצורך ציון מקום, זמן, או מצב.

3. פרסומת - תכנון פרסומות לנושאים נבחרים בביה"ס.
 - הכנת תשדיר בחירות ליו"ר מועצת התלמידים בביה"ס.
 - הכנת תשדיר פרי ומת לביה"ס.
 - הכנסת ג'ינגלים לתשדירי פרסומת.
4. ספורט - דיווח בסגנון טלוויזיוני, רדיופוני ועיתונאי על אירוע ספורט בביה"ס, והשוואה בין הסגנונות.
 - בחירת תמונות מעיתוני ספורט, כדי לבחון כיצד מיוצגים ספורטאים על-ידי צלמי עיתונות.
 - החלפת פסקול של כתבת ספורט עם מתח ודרמטיות בפסקול בנוסח חדשותי מנוכר, וניתוח ההבדלים.
 - צילום של אירוע ספורט בביה"ס ועריכתו לתצוגה.
5. מוסיקה - עריכת מצעד פזמונים בית ספרי.
 - הצעה לוידיאו קליפ על-ידי קולאז'.
 - הכנת צילומים לוידיאו קליפים של שירים פופולריים.
 - הכנת דיוקן של זמר נערץ בקולאז'.
 - הכנת פסקול מוסקלי כרקע לקריינות של שירה.
 - תכנון לוח שידורים לערוץ מוסיקה חדש.

הצעות מפורטות יופיעו במדריך למורה לחינוך לצפייה (בהכנה).